

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ
KOMİSYONU KADIN İSTİHDAMININ
ARTTIRILMASI, KADIN
GİRİŞİMCİLİĞİNİN, KOOPERATİFÇİLİĞİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ VE
DESTEKLENMESİ KAPSAMINDA MEVCUT
SORUNLARIN TESPİTİ VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİNİN BELİRLENMESİ
ALT KOMİSYONU TUTANAKLARI

—●—
31 Mart 2022 Perşembe

—●—
KONU:

-Tarım ve Orman Bakanlığı Bakan Yardımcısı Ayşe Aysin Işıkgece'nin sunumu

-Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Gülay Toksöz'ün sunumu

31 Mart 2022 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 14.38
BAŞKAN: Çiğdem ERDOĞAN ATABEK (Sakarya)

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri, kıymetli basın mensupları; hepiniz hoş geldiniz, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Toplantı yeter sayımız vardır. Komisyonumuzun, 27’nci Yasama Dönemi Beşinci Yasama Yılıının 7’nci Toplantısını açıyorum. (*)

Değerli üyelerimiz, değerli katılımcılar; kadın istihdamının artırılması, kadın girişimciliğinin, kooperatifçiliğinin güçlendirilmesi ve desteklenmesi kapsamında mevcut sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin belirlenmesi alanında bilgilenebilmek, genel çerçeveyi görebilmek ve bu suretle daha sağlıklı ilerleyebilmek adına bilgilendirme toplantılarına devam ediyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altındaki çalışmalarımız kapsamında 6 toplantıya ev sahipliği yaptık. Toplantılarda ilgili Bakanlıklar ve kurumlardan brifing aldık. Ayrıca kadın sivil toplum kuruluşlarını ve kadın kooperatiflerini dinledik. Ardından hızlıca saha çalışmaları başlattık, Sakarya’da saha ziyaretleri ve İstanbul’da geniş katılımlı toplantılar gerçekleştirdik. Sakarya’da ciddi başarılar elde eden ve örnek uygulamalara imza atan kadın kooperatiflerimizi yerinde inceledik. Kadın kooperatifleri ve ilgili kamu kurumları temsilcileriyle bir araya gelerek kadın kooperatiflerinin sorunlarını ve taleplerini dinledik. İstanbul’da önde gelen firmalarımızın kadın CEO’ları ve kadın dostu şirketlerin temsilcileriyle görüştük. İş dünyamızın kadın CEO’ları ve kadın dostu şirketlerin temsilcilerinden oluşan 60’tan fazla katılımcıdan örnek uygulamaları dinledik. Daha detaylı görüşlerini almaya devam etmek için iletişim ağı kurduk. Devamında İstanbul ve çevresinde çalışan kadın istihdamı, girişimciliği ve kooperatifçiliğinin gelişiminde büyük rol oynayan kadın sivil toplum kuruluşlarının talep ve önerilerini aldık. Masa başında ya da sahada alınan görüşler ve elde edilen izlenimler mevcut resmin çekilmesinde oldukça faydalı olmuştur. Güçlü diyalog ve iş birliği içinde çalışmalarımızı yürütmeye devam edeceğiz.

Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında 7’nci Toplantımızı gerçekleştiriyoruz. Bu doğrultuda, Tarım ve Orman Bakanlığı Bakan Yardımcısı Sayın Ayşe Aysin Işıkece ile Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği Temsilcisi Profesör Doktor Gülay Toksöz’ü misafir ediyoruz. Tekrar “Hoş geldiniz.” demek istiyorum.

Sayın Bakanım, biz Komisyon çalışmalarına başladığımızda devamlı masa başında brifing almak yerine, birkaç tane brifing toplantısı yapıp, sonra akabinde biraz saha ziyareti yapıp, sonra tekrar brifing toplantıları yapıp ve bu brifing toplantılarında da sadece kamu kurum ve kuruluşlarını değil; bir kamu kurum kuruluşu, bir sivil toplum kuruluşu, bir akademisyen grubu... Dolayısıyla, böyle hepsini hem “match” ederek hem de aynı anda birçok noktadan bilgi almak suretiyle çalışmalarımızı bu noktaya getirdik.

İlk saha ziyaretimiz Sakarya’ydı -az önce de bahsettiğim üzere- ama İstanbul’da yaptığımız çalışma da çok hatırı sayılır bir çalışma oldu. Çünkü çok güçlü bir toplulukla bir araya geldik hem kadın CEO’lar vardı hem de şirketlerin üst düzey kadın yöneticileri, holdinglerin kadın yönetim kurulu

*Coronavirüs salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

başkanları, kadın yönetim kurulu üyeleri. Tabii, bu toplantıda yer yer sizin adınızı da andık, sizi yakinen tanıyorlar ve teşekkürlerini iletmemi istediler. Biz de sizinle gurur duyduk gerçekten, çok çok memnun olduk ve teşekkürlerimizi size iletmek istiyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok teşekkür ederim, sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli üyelerimiz, kıymetli katılımcılar; beşerî ve sosyal sermayenin yeterince gelişmediği toplumlarda sürdürülebilir kalkınmanın sağlanamayacağı, kalkınmanın kırsalı kapsayan bir modelle mümkün olacağı aşîkâr. Kırsaldaki kadınlar açısından en önemli istihdam kaynağı tarım. Bu nedenle, tarım istihdamındaki kadınlar kırsal kalkınma politikaları üretilirken özellikle gözetilmesi gereken iş gücü grubu.

Bu kapsamda, Komisyonumuza sunum yapmak üzere bugün burada bulunan Tarım ve Orman Bakanlığı Bakan Yardımcımız Kıymetli Işıkgece'ye toplantımıza iştiraklerinden dolayı teşekkür ediyor ve sözü kendilerine bırakıyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok teşekkür ediyorum.

Değerli üyelerim, hocam ve basın mensupları; öncelikle -aynı zamanda benim çalışma arkadaşlarım da buradalar- bir önceki davetinize katılamadık, onun için özür dilemek istiyorum çünkü son anda bir seyahat çıktı, bugün buluşmak nasîp oldu. Davetleriniz için çok teşekkür ediyorum, hepinize ayrı ayrı saygılarımı sunuyorum. Çok kısa kendimden bahsettikten sonra... Çünkü Başkanım da bir gönderme yaptı. Ben, aslında, 50 yaşında kamuya geldim, onun öncesinde yirmi sekiz yıl uluslararası şirketlerde üst düzey yöneticilik yaptım. Ben aslen iktisatçıyım. Metro Gross Market'in -bir Alman şirketi- yirmi bir yıl gıda satın almasının başındaydım, CarrefourSA'nın Genel Müdür Yardımcısıydım ve 50 yaşında TİGEM Genel Müdürü olarak geldim. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sisteminin kamu-özel aşılması kapsamında, yedi yüz yıllık bir kurumun ilk ve tek -yani tek olmaz inşallah, ilk diyeyim daha doğrusu- kadın yöneticisiydim. TİGEM'deki yaklaşık iki buçuk yıllık görevimden sonra, bir yıl iki aydır da bu görevimde bulunuyorum. Ben özel sektörde de kadınların bu işlerle, tarım işleriyle alakalı kazanılması, kadın nüfusunun tarım işine girmesiyle alakalı projeler yaptım. Aynı zamanda, yönetim kurulunda kadın derneğinin de bir üyesiyim. Hatta buraya geldikten sonra, masanın öbür tarafından buraya gelen birisi olarak da bir proje yaptım, onu da sunumumun sonunda sizlere arz etmek istiyorum.

Müsaadeniz olursa ben ayağa kalkacağım ve bir sunum var, o sunum üzerinden gideceğim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, çok memnun oluruz.

Ben, sizinle birlikte gelen heyeti de tanıtmak istiyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Tabii ki.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Çelik, Kıymetli Daire Başkanı Nimet Kaleli, Daire Başkanı Sayın Fatih Kara ve Mehmet Mithat Hitit, Murat Doğan, Deniz Savaş Sarı, Muharrem Satar, Deniz Saklavcı ve Tülay Tay; hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok teşekkürler.

Şimdi, Bakanlığımızın yaptığı projelere değinmeden önce, tarımın her zaman çok sık konuşulan makro verilerinden bahsetmek istiyorum çünkü tarım çok konuşuluyor ve herkesin fikri olduğu bir sektör. Bazı gerçekler var. Bu gerçekler tam olarak nedir? Çok fazla değil, bir iki satır tarımın makro verilerine girmek istiyorum. Burada gördüğünüz gibi, biz, tarımda yer anlamında, coğrafi alan anlamında, tarım yapılacak alan anlamında diğer ülkelerle kıyaslandığında dünyada 31'inci sıradayız ama tarımsal hasılaya baktığımızda, ciroya baktığımızda 10'uncu sıradayız. Burada, bizim 2021 yılı

rakamlarımız açıklandı: 407 milyar TL’lik bir hasılayla Avrupa’da 1’inciyiz, dünya sıralamasında da ilk 10’da olan -biraz önce söylediğim gibi- bir ülkeyiz. Tabii, yapılacak daha fazla şeyler de var. 2017-2021 yılı tarımsal hasılaya baktığımızda da yüzde 115’lik bir artış görüyoruz.

Şimdi, çok tartışılan bir başka konu var, kendi kendine yeterlilik konusu. Ben, açıkçası, bu Komisyonunda biraz bunu anlatmak istiyorum. Biraz önce Türkiye’nin topraklarının ne kadarının tarım alanı olduğundan bahsettim. Alanlarımızı bir şekilde çekip uzatmak mümkün olmadığı için her alanın kendisine öz özelliklerinden yola çıkarak ne yetiştireceğimizle ilgili bir tanımımız var. Yani Türkiye’nin kuzey tarafında fındık, güney tarafında pamuk, orta kısımda hububat yetiştirmemiz tamamen o bölgenin coğrafi özellikleri ve toprak özelliklerinden kaynaklanıyor. Biz tekstilde çok iyiyiz, ihracatta çok iyiyiz; hadi, daha fazla pamuk üretelim ve ihracatımızı bu şekilde yapalım, niye yüzde 50’sini dışarıdan ithal ediyoruz? Ama ithal etmemize rağmen hâlâ tekstilde ucuzuz ve rekabet edebiliyoruz dediğimizde, bütün topraklarımızı pamuğa çevirmemiz mümkün, bu son derece maliyetli ve aynı zamanda, başka bir üretimden de çaldığımız bir durum olacak. Dolayısıyla, bizim çocukluğumuzdaki gibi tamamen kapalı, ithalat, ihracat imkânlarının çok fazla olmadığı zamanlarda değiliz. Başka bir ülkeden ithal edilen bir ürünün buraya katma değer sağlandıktan sonra yurt dışına gönderilmesi -pamuk örneği, tekstil örneğinden yola çıktığımızda- birçok ülkenin de yaptığı, Hollanda’da da çok telifaz edilen, Hollanda’nın da bolca yaptığı bir çalışma aslında.

Dolayısıyla, dışarıdaki dengeler, dışarıdaki ticaret dengeleri, ithalat ihracat ve artan nüfus... Artan nüfusun yeni binalaşma, yeni yol, yeni demir yolları, kara yolları, elektrik direkleri vesaire gibi tarımdan sürekli çaldığı bir durum da var. Bütün bunlar gözetildiğinde biz, kendi içimizde en mantıklı denklemlerle üretim yapmaya yönelik desteklerle yönlendirme yapıyoruz. Tarım topraklarının hiç birisi bize ait değil; dolayısıyla, biz, çiftçimize tavsiyelerde bulunuyoruz ama esas destek “tool”undan yola çıkarak yönlendirmelerimizi daha mesajlı, keskin bir şekilde üreticimize iletmış oluruz.

Şimdi “International Trade Center” Raporu’na göre -Türkiye’nin bir raporu değil, uluslararası bir rapordan bahsediyorum- ülkelerin yeterlilik oranlarına baktığımız zaman Türkiye’yi burada yüzde 136 olarak görüyoruz; İngiltere yüzde 44, Amerika Birleşik Devletleri yüzde 88, Almanya yüzde 78, Çin ise yüzde 46’lık bir orana sahip. Yüzde 136 demek ülkenin hem ithalatı olduğunu hem ihracatı olduğunu, ihracat fazlası verdiğini gösteriyor ki 2021 yılında 25 milyar dolarlık bir ihracatla 7,2 milyar dolar ihracat fazlası vererek kendi kendine yeterlilik rakamında ihracat fazlası veren bir ülke durumunda olduğumuzu da bildirmek istiyorum. Çünkü bu konularda çok fazla kişi konuştuğu için ben birinciden size rakamları da özellikle vermek istedim.

Şimdi, bir sonraki sayfada, biraz önce bahsettiğim desteklerle bir yönlendirme yapıyoruz demiştim. Biz son on dokuz yılda, özellikle on dokuz yıl diyorum çünkü sizden gelen tariflemelerde de 2001 yılı sonrasında da adresleme vardı, o yüzden. Son on dokuz yılda, 464 milyar TL’lik bir destek ödemesi yaptık biz çiftçilerimize ve TÜİK rakamlarına göre destek ödemesi 2002 yılında 1,8 milyar TL’ye -en son 3,2 milyarlık bir artış daha oldu bundan dört Kabine öncesi Cumhurbaşkanımız açıklamıştı- şu anda 29 milyarlık desteğimizle gayrisafi yurt içi hasılda yüzde 1,61’lik oranla OECD ülkeleri arasında da 1’inci sırada olduğumuzu belirtmek istiyorum.

Şimdi -bu makro verilerden kastım buydu- bu makro verilerin akabinde kendi konumuz olan kadın konusuna, kadının istihdamına, tarımdaki toplam kadın çalışan rakamlarına bakacak olursak; genel anlamda toplam istihdamda kadının payını yüzde 30 olarak görüyoruz, tarımsal istihdamda kadının payı ise yüzde 41. ÇKS’ye kayıtlı toplam çiftçi sayımız 2,1 milyon, bunun içerisindeki kadın çiftçi sayısı yüzde 13 payla 282 bin civarında.

Şimdi, biz, kadınıma çok fazla pozitif ayrımcılık yaptığımız, kadınıma koruduğumuz, kolladığımız projeler yapıyoruz. Aslında buradaki durumumuz biraz desteklerdeki durumumuza benziyor. Biz, biliyorsunuz, birçok ürün gruplarında destek veriyoruz ama akılda çok kalıcı olmuyor -çok dağınık bir çalışma içerisinde akılda kalmayan- o üründe yüzde 3, bunda yüzde 5, şurada şu falan gibi, böyle insanların kafasını karıştıran bir yapı var. Bizim şu anda -birazdan size anlatacağım- kadınlar için yaptığımız Tarım ve Orman Bakanlığındaki projelerimiz içerisinde de bir miktar böyle bir durum varken daha toparlayıcı ve bunu tek elden biraz daha özetleyen ve daha kuvvetli projelere çeviren çalışmalar içerisindeyiz.

Şimdi, burada zaman çizelgesi içerisinde gördüğünüz gibi, 2002 yılından 2022 yılına kadar en büyük ismi alan projelerin başlıklarını buraya aldım ki bunun içerisinde orman köylülerimizi özellikle orman köyleri içerisinde tutmayı amaçlayan “ORKÖY” başlığı altında verdiğimiz desteklerimiz, “Uzman Eller” dediğimiz -birazdan biraz daha açacağım bütün bu başlıkları- genç, meslek sahibi, iki yıllık, dört yıllık, teknik olarak bu işleri bilen kişilerin yaptığı projeler; IPARD dediğimiz, yurt dışı destekli, Avrupa Birliğiyle birlikte yaptığımız, finansal olarak veya proje çerçevesi anlamında birlikte çalıştığımız projeler; bu projelerin bir benzerleri olan, yine “Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Projeleri” dediğimiz, kendi Bakanlığımız içerisinde ürettiğimiz projeler ve “Genç Çiftçi” dediğimiz projeler burada gördüğünüz zaman çizelgeleri içerisinde devam ediyor.

Şimdi, Genç Çiftçi Projesi’ni mutlaka hatırlarsınız. Burada özellikle genç nüfusun tarıma kazandırılması, köyden kente göçün engellenmesi, kadın nüfusunun ve genç nüfusun köylerde yaşayabilir olmaları ve sürdürülebilir tarımın yapılabilmesi adına önemli bir proje. Bu proje kapsamında biz özellikle -isminden de belli olacağı gibi- 18-41 yaş grubunu aldık -toplam üç yıllık bir projeydi bu, 2016, 2017, 2018 yıllarında devam etti- ve burada bağcılık, seracılık, küçükbaş-büyükbaş hayvancılık, coğrafi işaretli ürünler; işte, böğürtlen üretimi, ahududu üretimi, orman meyveleri üretimi, hindi üretimi gibi bir sürü başlıklar var bu proje başlıkları içerisinde. Buraya toplam 47.788 toplam faydalancı 1,4 milyar TL’lik bir destek verdi. Biz 2018 rakamlarıyla burada 30 bin lira bir parayı verdik proje getiren çiftçilerimize -bizim koşullarımıza uyan- ama biz birçok projede olduğu gibi kadına pozitif ayrımcılık yapan proje puanlandırılmasında bu proje için bu yaş dilimindeki kadınlarımıza artı 5 puan verdik ve toplam proje kazanıcılarının yüzde 60’ı kadın olarak bize döndü. Yani 47.788 faydalancının 28.823’ü toplam 865 milyon lira alarak bu projeden yüzde 61 oranında çeşitli tarımsal faaliyetler de yaptı. Biz -tabii çok iyi bilirsiniz- Tarım ve Orman Bakanlığı olarak il ve ilçelerdeki kılcal damarları en geniş olan bakanlıklardan birisiyiz, 147 bin çalışanımız var. İl ve ilçelerde bu projelerin takibi ve yönlendirilmesiyle ilgili de gerekli kontrolleri arkadaşlarımız yapıyorlar.

Bir diğer proje Uzman Eller Projesi. Bu proje bizim için çok önemli, çok da yeni bir proje ve çok da büyüyecek bir proje. Bunları sizin bilmenizi son derece önemsiyoruz. Çünkü bu projede dört yıllık, iki yıllık üniversite girişimcilerinin olduğu yani üniversite mezunu ama hangi alanlardan mezun; işte, tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda, su ürünleri gibi meslek dallarından mezun olan genç arkadaşlarımıza bu proje kapsamında, yine aynı anlamda yani genç nüfusun istihdamı ve çiftçilere örneklik, önderlik yapmak için... Bu çok önemli çünkü tarım bir şekilde yapılıyor ama tarımın bazen ta böyle atalarımızdan, babalarımızdan kalma metotlarla yapıldığını görüyoruz. Birim alanda verimliliği arttırmamız son derece önemli çünkü topraklarımızın yeri kısıtlı. O nedenle bu arkadaşlarımız, yeni eğitim alan arkadaşlarımız bu konuları bilinçli olarak yapıyorlar; bilinçli olarak yaptıkları için bunların aynı zamanda o bölgede proje yaptıklarında önderlik yapması, örnek olması, diğer çiftçilere bir şekilde gözle görülür sonuçlar çıkartması anlamında da son derece önemli bir proje. Biz bu projeye öncelikle 4 ilde başladık, 98 proje onaylandı -2020 yılından bahsediyorum, pilot bir uygulamayla başladık- ve bu projede biz toplamda -şurada da görüldüğü gibi- kadınlarımıza 5 puanlık yine bir artı puan vererek... Çünkü bizim projelerimizin hep bir çerçevesi var, o çerçevede bir tanım var, o tanıma göre

bir puanlama var. Çünkü neye göre vereceksiniz? Hani birilerini tanıdığınızı göre vermemek gerekiyor. Dolayısıyla projesini okuyorsunuz; kadınsa, belirli bir yaş grubundaysa buna göre puanlama sistemi var, yine kadınlara burada 5 puan ilave vererek pozitif ayrımcılık yaptığımız projelerden biri. Çünkü biz Bakanlık olarak şunu düşünüyoruz: Eğer biz kadını kırsalda tutabiliyorsak erkek de kırsalda kalabiliyor. Bütün yaptığımız anket çalışmaları, yaptığımız söyleşi ve sohbetlerde, çiftçilerimizle yaptığımız sektör toplantılarında hep bu sonucu görüyoruz, okuyoruz. O nedenle, kadını kırsalda tuttuğumuzda arkasının geldiğini görüyoruz. Şimdi, burada toplamda yüzde 28 proje başvuru oranı oldu ve buna pozitif ayrımcılık sonrasında ilk etapta kadınlarımızın ne kadar başvurduğuna baktık, yüzde 28'di bu oran ama daha sonra o 5 puanlık artıyı koyduğumuzda yüzde 45 oranında bizim bu projelerimizden kadınlarımızın yararlandığını gördük. Toplamda 4 ilde yapılan pilot uygulamada 9,8 milyonluk hibe verildi ve 44 kadın girişimciye de 4,4 milyonluk bir hibe gitmiş oldu. Şimdi biz bu çalışmayı 81 ile yayarak 2024 yılına kadar buradan toplam 6 bin proje çıkartıp 600 milyonluk bir bütçeyle çiftçilerimize 100 bin lira vererek bu projenin illerde daha fazla yayılması ve aynı zamanda bilinçli bir şekilde yayılması, bölgeye örneklik teşkil etmesi adına son derece önemli bir proje olarak görüyoruz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, bu, IPARD'ın dışında mı?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – IPARD değil bu, IPARD'ın dışında; Uzman Eller Projesi bu. IPARD'a da geleceğim şimdi Değerli Milletvekilim.

Burada bizim 4 tane pilot uygulama yaptığımız illerimiz İzmir, Düzcce, Mardin ve Amasya'ydı. Şu anda -dediğim gibi- bunu 81 vilayete yayarak çiftçilerimize 100 bin lira bir destekle, toplam 6 bin tane projeye bunun sonuç bulmasını bekliyoruz.

Şimdi, bir diğer proje, özellikle bu kırsal kalkınma yatırımlarını destekleme projeleri... Biliyorsunuz, IPARD uygulamaları 42 ilimizde var, Avrupa menşeli bir hibe programı bu. Buna benzer projeler çıkartan ve diğer illerdeki açığı da kapatan bir proje yapısı var, kırsal kalkınma yatırımlarını destekleme projeleri. Burada da toplamda 640 kadın tarafından kırsal kalkınma yatırımı destekleme projelerine başvuru oldu 2006 yılında ve 108 milyon liralık bir hibe desteği verilerek 240 milyon lira yatırım gerçekleşti ve 2.050 kişilik bir istihdam sağlandı. Diğer projelerde size örneğini verdiğim gibi, burada da proje getiren kadınlarımıza yine pozitif ayrımcılık yapılarak tarımsal altyapı ve desteklemelerde artı 5 puan, iş planı uygulamalarında 8 puan ve tarımsal ekonomik yatırımlarda da artı 3 puan verilerek kadınların bu tip projelerle daha fazla ortalıkta proje yaparak kendilerini kırsal kalkınma alanında, ekonomik özgürlük anlamında güçlü bulmaları adına son derece önemsedığımız bir proje.

Değerli Başkanım, bu, sizin biraz önce sorduğunuz IPARD projeleri kapsamında. Biliyorsunuz biz bunu Avrupa Birliğiyle birlikte yapıyoruz ve yüzde 75 AB fonu, yüzde 25 de ulusal kaynak kullanılıyor burada. 42 ilde uygulanıyor ve yatırımlarda yüzde 50 ile yüzde 70 oranında hibeler veriliyor. 2011 yılından itibaren toplam 20.697 projeye 7,8 milyarlık bir hibe ödendi ve 14,7 milyar TL'lik bir yatırım yapıldı. 84 bin istihdam sağlandı burada; bu son derece önemli, 84 bin istihdam sağlandı.

Burada yine, kadınlara çeşitli başlıklar altında yapılan pozitif ayrımcılık modelleri var. Biz bu proje yapısı çok tuttuğu için özellikle bütün projelere yansıtıyoruz. Burada da yine, hayvancılık yatırımı yapanlara ilave 10 puan, işletme ve pazarlama yatırımları -çeşitli başlıklar var çünkü proje başlıkları var- artı 5 puan, çiftlik faaliyeti yatırımlarına da artı 15 puan vermek suretiyle 4.484 projeye 2,5 milyar TL hibe desteğiyle 4,4 milyar liralık kadınlara özel... Sadece kadınlara özel bu söylediğim rakamlar. 4.484 projeye 2011 yılından itibaren günümüze kadar 2,5 milyar liralık bir hibe desteği ve 4,4 milyar liralık da yatırım yapılmıştır.

Şimdi, biz, aynı zamanda şu söyleyeceğim modeli çok çok önemsiyoruz. Biz eğer illerden proje alıp, terzi işi, her ilin kendi yapısına göre, kendi ihtiyaçlarına göre, tepeden bir proje indirmekense onların taleplerini dikkate alarak proje yaptığımızda çok başarılı sonuçlar elde ediyoruz. Bölgenin de çok istahlı, çok istekli olduğunu görüyoruz bu tip durumlarda.

Bu anlamda yine, IPARD başlığı altında “Leader” diye ikinci bir başlık var. Burada yerel kalkınma stratejilerinin uygulanması projesi kapsamında biz yerel eylem derneklerini destekliyoruz. Çünkü bu derneklerin içerisinde yönetim kurulunda 1 kadın olmasını zorunlu kılıyoruz. Çünkü, biliyorsunuz, bizim yönetim kurullarında kadınlarımızın daha görünür olması, kadın fikrinin, kadın bilgisinin işin içine girmesi ve yönetimde görünür olması açısından son derece önemsedığımız bir proje var. Bu projede bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda biz parasal yardımda bulunuyoruz, dernek bu parayı bizden alıyor ve dernek kendi şehri içerisindeki projelere yine bizim verdiğimiz çerçeve içerisinde o parayla destek yapıyor. Bizim derneğe para vermemizin tek bir tane altı çizilen nedeni var. O da mutlaka ve mutlaka yönetim kurulunda 1 kadının olması gerekiyor. Ve bu da yine, AB fonlarıyla desteklenen bir proje. Yüzde 90 AB fonu, yüzde 10 da ulusal kaynaklar kullanılıyor bu projede. Toplamda şu ana kadar 50 tane yerel eylem derneği vardı. Bundan sonra biz 60 tane yerel eylem derneğine de kadınsal örgütlenmeyi desteklediğimiz için ilave ettirerek toplamda 110 tane yerel eylem derneğine destek vermek suretiyle 120 bin euroluk bir bütçe ayırdık. O dernekler şehrin içerisinde tarımsal faaliyetleri bizim verdiğimiz çerçeve içerisinde destekliyorlar.

Yine, IPARD III kapsamında yedi yıl daha uygulanacak bir proje. Bu projeye 50 bin euroluk bir bütçe ayrıldı. Önümüzdeki yedi yılda da bu projeyi, dernekleri, içinde kadın, yönetim kurulunda kadın olan dernekleri desteklemeye devam edeceğimiz bir projemiz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, IPARD’ı bitirdik anladığım kadarıyla değil mi?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Şimdi, burada şunu eklemek istiyorum: İki hafta evvel Brüksel’de Avrupa Birliği Uyum Komisyonu çerçevesinde KPK Komisyonu olarak bir toplantıydık. Bu komisyonda Türkiye Büyük Millet Meclisinden parlamenterler ve Avrupa Birliği ülkelerinden... Orada da özellikle bunun altını çizdik. Normalde biz almamız gerekenin çok altında Avrupa Birliğinden IPARD destekleri alıyoruz. Tabii, bu, bize bahsedilmiş destekler de değil. Biz zaten bunları Avrupa Birliğine ödedik. Aslında ödediğimiz şeyleri geri istiyoruz. Biz Avrupa Birliği üyesi olmasak da sonuçta Avrupa Birliği sürecinde olan aday ülke olduğumuz için bu tarz projelerde iş birliği içindeyiz. Tüm partilerin milletvekilleri bir kez daha orada Avrupa Birliği heyetlerine de IPARD rakamlarının çok daha yükseltilmesi gerektiğini, Türkiye’de gerçekten çok ciddi karşılık bulduğunu ifade ettik. Sizlerle de paylaşmış olduk.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Ağzınıza sağlık. Çünkü biz de sürekli video konferans yapıyoruz bu pandemi döneminden dolayı. Hep söylüyoruz, diğer ülkelerle kendimizi kıyasladığımızda iyi bir noktadayız ama potansiyelimiz çok fazla. Hep daha fazla bir bütçe noktasında biz de bastırıyoruz. Elinize sağlık sizin de sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Rica ederim.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Şimdi, şöyle, yıllar itibarıyla biraz geriye gittiğimizde 2018 yılında Türkiye’de tarımsal kalkınma kooperatiflerinin sayısı 43’tü ve burada bu kooperatiflerin sayısının artmasıyla alakalı birçok faaliyette bulunduk. Bunun içerisinde eğitim var, bunun içerisinde teknik destek projeleri var, bunun içerisinde kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesiyle ilgili iş birliği protokolleri var ve diğer bakanlıklarla yapılan bazı özel çalışmalar var. Bütün bunlardan sonra -çok uzun bir zamandan bahsetmiyorum- 2018-2022 yılları

arasındaki duruma geldiğimizde biz tarımsal kalkınma kooperatiflerimizin sayısını 137'ye çıkarttık. Birçok çalışma yapıldı burada. Dedğim gibi, 2018 ile 2022 yılı arasında böyle bir gelişme oldu. Bu faaliyetler çerçevesinde de 91 bin kadın çiftçimize kooperatifleşme ve faaliyet alanlarıyla ilgili eğitim veriyoruz. Balık tutmayı öğretmekten başlayıp kooperatifleşme bizim önemli eğitim başlıklarımızdan bir tanesi. Bununla ilgili de 91 bin kadınıma bu söylediğim süre içerisinde de eğitimler verilmiş oldu. Şimdi bazı örneklerle de gideceğim çünkü çok güzel örneklerimiz var. Hatta bir gün sizinle bir saha ziyareti yapmak isteriz. Buraya gelmeden önce aklıma geldi, komisyonla birlikte bizim sizlere göstereceğimiz çok güzel örneklerimiz var, çok motive olacağımız, güzel örneklerimiz var. Kadınlarımızın artık bu desteklerden yola çıkarak şu anda yurt dışına ürün gönderdiği örneklerimiz var.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, en yakın zamanda planlayalım, biz takvimimizi oluşturduk neredeyse ekime kadar. Belki mayıs, belki haziran programımıza... Çok memnun olunuz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok seviniriz gerçekten. Artık kadınlarımız Türkiye pazarının dışında yurt dışına da ürün göndermeye başladılar. Dubai'ye ürün gönderen yatırımcılarımız var, onların da örneklerini sizlere vermek isteriz.

Şimdi, burada, Tarımsal Kadın Girişimciliğinin Güçlendirilmesi Programı kapsamında 2014-2019 yılları arasında kadın girişimciliğini artırmak, projenin hayata geçirilmesini sağlamak... Çünkü bazen böyle hani, projenin hayata geçirilmesi için ekstra destek gerekiyor, sadece teknik bilgi yeterli olmuyor. Bizim özellikle KOSGEB ve İŞKUR'la el ele verdiğimiz önemli bir proje var. Burada KOSGEB ile eğitimlerin verilmesi, sertifikaların verilmesi, İŞKUR'da eğitime gelen, altını çiziyorum, eğitime gelen kadınlarımıza gündelik ücretlerinin verilmesi noktalarında beraberce bir ortaklaşa proje yaptık. Bu projenin ismi Üreten Kadın, Büyüyen Anadolu. Kadınlarımızın girişimcilik konusunda ilham almalarını sağlayacak şekilde bir eğitim programı var burada güzel örnekleri de içinde barındıran ve kadınlarımızın göç etmelerini önlemek, kırsal alanda kalmalarını sağlamak için toplamda 81 ilde 5.292 kadına sertifikalı girişimcilik eğitimleri verdik. Ve bunun sonrasında da 1.237 kadına istihdam sağlandı ve bu eğitime kim ki katılıyor kadın olarak onların aynı zamanda sigorta başlangıçlarını yaptık. Yani İŞKUR, dediğim gibi hem gündelik ücretlerini verdi hem de aynı zamanda da onların sigorta başlangıçlarını yapmış oldu. Şimdi buradan çok başarılı hikâyeler çıktı. 2014 yılında başladığı için zaman da buna müsait oldu. Mesela şu Tezektteki Cevher Projesi'ni yapan kadınıma, tezекlerden biyoenerji üretme, güneş enerjisiyle -burada gördüğünüz gibi- bütün enerji maliyetlerini bir şekilde kapatma üzerine kurulu özel bir proje yaptı. Hatta, bu kadınıma, bizim bu “Enerji Veren Kadınlar” buluşmasında da ödül aldı, birçok yerde ödül aldı.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Hangi ilde Sayın Bakanım?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Isparta.

Buradan özellikle -dediğim gibi- lavanta kokulu kelebekler, işte, lavantanın yağa çevrilmesi ve bunun satılması, sabun vesaire gibi üretimiyle ilgili çok güzel örnek çıktı. Çünkü bu eğitimde kadınlar tamamen girişimcilik konularında ve kendilerine işi nasıl kurup... Hatta, biz bu eğitimlerde şeyi de veriyoruz... Yani, mesela, bazı ürünler var ki üretim pazarı çok iyi gitmiyor, çok fazla arz var; bunları da özellikle uyarıyoruz. Tarım ve Orman Bakanlığı olarak kadınlarımızın boşluk olan alanlarda üretim yaparak pazarlama noktasında da zorda kalmamalarını sağlayacak şekilde tavsiyelerde bulunuyoruz.

Bir diğer proje; yine, özellikle istihdamın artırılması, girişimciliğin kadınlarımıza kazandırılması, bölgesel ve kırsal kalkınmanın sağlanması adına toplamda 81 ilden 43 tane proje seçildi. Şöyle: “Siz projelerimizi getirin, biz bu projeleri seçeceğiz.” dedik. İller projeleri yazdılar; bizim tarım il, ilçe müdürlerimiz de bu konularda kadınlarımıza yardımcı oldular. Kadınlarımız projelerini yazıp getirdiler ve toplam 81 ilde 43 tane özel proje seçilerek 450 kadına istihdam sağlayacak şekilde bu projelere özel

eğitimler ve aynı zamanda finansal destekler verildi. Mesela; mutlaka duymuşsunuzdur, Gaziantep'teki “moringa” bitkisinin tarıma kazandırılması noktasındaki proje buradan çıktı. Kadınlarımız, özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı çalışanlarının da bazı bilgi ve tecrübeleriyle projeler yazdılar, bu projeler seçildi; daha sonra, biz onlara teknik destek verdik, finansal destek verdik. Kadınlarımız projelerini toplu hâlde, kooperatif şeklinde gündeme getirip, artık hayata geçirip... Bu “moringa” bitkisinin -bilmiyorum biliyor musunuz- çayları var, neredeyse bütün marketlerde satılıyor; kadınlarımız şu anda ürünün yurtdışına da gönderilmesiyle ilgili olarak çalışmalar yapıyorlar. Yine, aynı şekilde, kadınlarımız, ipek böceği yetiştiriciliğinin yeniden canlandırılmasıyla ilgili de bu projeyi hayata geçirdiler.

Biz, özellikle pazarda fazla olan değil; ihtiyaç olan, katma değer yaratan, herkesin arayıp da bulamadığı ya da yeni bir fikir olan projelerimizi kadınlarımızla birlikte konuşup, Bakanlık olarak yönlendirmeler de yapıp onların bu projeleri pazarlama tarafında da iyi bir sonuçla kapatmasını sağlayacak şekilde çalışıyoruz. Şimdi, burada gördüğümüz illerimiz özellikle biraz önce söylediğim “terzi işi” yaptığımız... Yani, iller projeleri gönderdi, biz seçtik. Biz onlarla birlikte yoğunlaşıp hem eğitim verdik hem finansal destek verdik ve onların elinden tutarak projelerin belirli bir noktaya gelmesini sağladık. Sarı gördükleriniz projeyi yaptığımız iller. Diğer renkte olanlarda, 2022 yılı kapsamında belirlediğimiz illerimizde ilave projelerle çalışıp toplam proje sayısını 43’le kapatmış olacağız.

Şimdi, bir diğer proje... Biz, bu projeyi çok önemsiyoruz. Yine, hep kadınlarımızın farklı ürünler üretmesini destekliyoruz. Hepinizin bildiği gibi, Tarım ve Orman Bakanlığının enstitüleri var ve bu enstitülerde çok özel çalışmalar yapılıyor. Örnek veriyorum: Kuraklığa dayanıklı tohum çeşitliliğiyle ilgili bir çalışma yapılıyor. Şimdi, özellikle kuraklığa doğru gittiğimiz yıllarda, kuraklığa dayanıklı tohum çeşitleriyle ekim yapmak son derece önemli. O nedenle, biz, mesela bu enstitülerde geliştirdiğimiz bu tip ürünleri, bu fikri kadın çiftçilerimizle paylaşıp bunların yaygınlaşmasıyla, etrafa örnek olmasıyla, kırsal bölgede ekonomik kazancın daha yüksek olmasıyla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Mesela, bilmem hatırlar mısınız, bundan birkaç yıl öncesine kadar tatlı patates bizde pek yoktu. Bizde patates çeşitleri çok standarttır ama yurt dışında böyle daha farklı patates çeşitleri vardır. Tatlı patates çok soruluyordu, ben de pazardan geldiğim için gayet iyi biliyorum. Yine, bu enstitüde geliştirdiğimiz tatlı patates çeşidimizi kadınlarımıza gösteriyoruz, nasıl bakılacağını anlatıyoruz. Onlara, bunları yaygınlaştırıp üretimini ve daha sonra bunların pazarda yer bulması... Yine, mesela Muğlalı Kadınların Eli Safrana Bulunacak Projesi de... Safran, çok kıymetli bir ürün, aranan bir ürün, çok lüks bir ürün.

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – Evet, çok da pahalı.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet.

Dolayısıyla, katma değerli olduğu için kadınlarımıza da ekonomik özgürlük sağlayacak bir ürün. Biz, bu anlamda toplam 154 tane projeyle 7.582 kadın çiftçinin eğitim almasını sağladık. Enstitülerimizde Türkiye’ye özel ve farklı ürünleri içeren çok özel çalışmalar yapıyoruz, bunları hep kadınlarımızla paylaşıyoruz. Onların pazarda yer bulmasıyla ilgili, ticari beklentinin de karşılanması adına güzel bir örnek oluyor bu projeler.

Şimdi, aynı zamanda, Eğitim ve Yayın Dairemizin önemli faaliyetleri var, Nimet Hanım da diğer arkadaşlarımız gibi bu konuyla ilgili olarak çok emek veriyor. Şimdi, biz diğer bakanlıklarla da el tutuşmamız gerektiğini düşünüyoruz. O nedenle, 2018 yılında, burada gördüğünüz Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü Tarım ve Orman Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı arasında imzalandı. Çünkü bazen çok farklı şeyler yapıyoruz, birbirimizden çok kopuk olabiliyoruz. Burada “Çalışmalarımızı nasıl birleştirebiliriz?” diye düşündüğümüzde böyle bir protokol imzalandı ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilir tarım, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, görünürlüklerinin artırılması, girişimcilik

ve liderlik konularında illerde çalışma grupları oluşturuldu. İllerdeki çalışma gruplarına eğitimcinin eğitimi verildi, daha sonra bu arkadaşlarımız kooperatifleşme ve girişimcilik konularında toplam 193 çalıştayla 10.903 kişiye eğitim verdiler. Yani, “Bölgede kılcak damarları nasıl yayabiliriz?” diye düşündüğümüzde; bu üç bakanlıktan oluşan ortak eğitim materyali, eğitimcinin eğitimiyle girişimcilik ve kooperatifleşme noktasında daha fazla bilgi vermek için illerde, ilçelerde ve bütün ilgili sahalarda 10.903 kişiye eğitim verdi.

Bir diğer örneğe bakalım olursak, kadın kooperatiflerinin ve kadınların kooperatifler yoluyla güçlenmesi kapsamında, yine, Tarım ve Orman Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aynı zamanda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi de işin içine girerek kadınların çalışma hayatına girişini ve istihdam edilebilirliğini teşvik etmek amacıyla ilk önce 3 ilde bir pilot uygulama başlattı. Daha sonra, bunu üç yılda 30 ile ulaştıracak şekilde toplam 3,3 milyon euroluk bir bütçeyle burada gördüğünüz başlıklarda eğitimler verilecek. Bu da, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, farkındalığın artırılması... Bilimsel teknik inceleme ziyaretleri yapacaklar yurt dışına. Buradaki kadınlarımız gidecekler değişik ülkelerdeki kooperatifleşmeyi göreceklere ve aynı zamanda “web” portal üzerinden pazarlamayı nasıl yapabilirler?” diye bakacaklar. Çünkü bizim yaptığımız anket çalışmaları bize şunu söylüyor: Bizim kadını üretiyor ama bizim kadını pazar noktasında, ürününün satılabilirliği noktasında çok fazla bilgili değil. Zaten erişte kesen, reçel yapan ya da tarımla uğraşan bir kadından finansı da bilmesini, efendim, kooperatifleşme de bilmesini, pazarlamayı da bilmesini beklemek çok doğru bir şey değil; hepsinin bulunduğu kişi sayısı çok az. Dolayısıyla, biz onların eksikliklerinin özellikle “web” portal kurarak “web” portal üzerinden pazarlanmasının sağlanması, bilimsel, teknik inceleme ziyaretlerinin diğer ülkelere yapılarak onların vizyonlarına katkıda bulunulması ve farkındalığın artırılması, kurumsal kapasite kapasitenin geliştirilmesiyle ilgili 30 ile 2024 yılına kadar yayacağımız toplam 3,3 milyon euroluk bir projeden bahsediyoruz.

Şimdi, biz, aynı zamanda, özel sektörle de el ele tutuşmayı çok önemsiyoruz çünkü özel sektör de bize birçok açılarından -pazarlama noktasında, farklı noktalarda- gerçekten faydalı oluyor. Biz, ABC deterjanlarıyla birlikte özel bir proje yaptık, bir protokol imzaladık. Bu, ABC deterjanı için bir sosyal sorumluluk projesiydi. Burada kadın kooperatiflerini güçlendirmek için 705 kadını eğitimi verdik. Bu proje, ABC’nin de destekleriyle önce Ordu’da başladı. Yerli Yerinde Taflan Projesi, daha sonra Bursa’da Yerli Yerinde Ekinezya Projesi, İzmir’de Yerli Yerinde Aynısefa Projesi, bu sene de çok yakında Kars’ta yapacağımız Yerli Yerinde Kantaron Projesi. Burada gidip kadınlarımıza teknik bilgi veriyoruz. O bölge için önemli ürünler bunlar, farklı ürünler, o bölgenin ekolojisine uygun ürünler, biyoçeşitliliğini kaybetmek istemediğimiz ürünler, aranıp da bulunamayan ürünler.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Uygun ama daha önce aslında o alanda o ürünlerle ilgili çalışma yapılmamış. Doğru anlıyoruz değil mi Sayın Bakanım?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Eski yıllarda yapılmış üretimler, şu anda çok fazla yok. Biz orada daha fazla yaygınlaştırılması... Ekonominin de bununla ilgili bir beklentisi var yani ticaret tarafı da böyle ürünler görmek istiyor ama artık o ürünler yapılagelmiyor, azalmış iyice ekoçeşitlilik, biyoçeşitlilik. O bölgede bu ürünlerin devamı, gelecek kuşaklara aktarılması adına da son derece önemli olduğu için, ürün gruplarına Tarım ve Orman Bakanlığında biz ticaret tarafına da pazar tarafına da bakarak da karar veriyoruz. Bu sene mesela dediğim gibi Kars’ta Yerli Yerinde Kantaron Projesi yapılacak. Bu da şu anda istenen, pazarda yeri olan ürün gruplarından bir tanesi. Şimdi, burada ABC ne yapıyor? ABC bu ürünlerden, mesela, lavantayla mı yapmıştı onu?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKAN VEKİLİ NİMET KALELİ – Evet, lavantayla başladı.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet, buyurun lütfen.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKAN VEKİLİ NİMET KALELİ – Lavanta başladığımız ilk denememiz. Lavanta yetiştiriciliği yaptık ve ondan sonra alınan lavanta ABC tarafından kendi ürünlerinde kullanıldı ve bu ürünü aldığınız zaman, o ürünlerinin üzerine “Kadın çiftçiler tarafından bu proje desteklenmiştir.” şeklinde...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet çünkü o ABC’nin içindeki lavanta kokusu kadınları ürettiği kokuydu, deterjanın üstünde de yazıyordu. Bizi finansal olarak da destekledi ABC firması çünkü biz gittiğimiz gibi, kadınlarımıza bunun eğitimini veriyoruz, işte bazı masrafları oluyor, onları da aynı zamanda karşıladı.

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – ABC, Türk firmasıdır mıdır?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – ABC bir Türk firması, evet.

Şimdi, aynı zamanda bizim Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü olarak pandemiden itibaren 2020, 2021, 2022 yıllarında yaptığımız çok önemli bir şey var, mutlaka siz de görmüşsünüzdür, hani kadınlarımızdan bağımsız olarak şu anda genel bir örnek veriyorum. Biz ekilemeyecek bir karış toprak kalmasın diye kadınlarımıza ve çiftçilerimize -sadece kadınlarımıza değil- toplamda yüzde 75 hibeli tohum dağıttık. Şimdi, bir toprakta üst üste üretim yaptığımızda toprak artık yorulmuş oluyor ve bir sene nadasa bırakmanız gerekiyor. Nadasa bırakmayıp toprağın kayıplarını başka zenginleştirici bir bitkiyle de kazandırmanız mümkün. Bunlar genellikle fasulye, nohut, mercimek gibi ürünler oluyor çünkü toprağın eksikliklerini hem toprağa kazandırıyor hem de sizin fasulyeniz, nohudunuz ve mercimeğiniz olmuş oluyor, toprak boş kalmamış oluyor. Bu amaçla biz 2020, 2021, 2022 yıllarında toplamda 440 tane proje yaptık, yüzde 75 hibeli tohum verdik çiftçimize ve onlar da o ürünleri ektiler ve Kayseri’nin toplam yüz ölçümü kadar -Kayseri’nin yüz ölçümü büyüklüğü olarak kullanıyorum- ilave bir toprak kazanmış olduk. Pandemi döneminde yaptığımız önemli bir projeydi. Bu proje çok tuttu çünkü nakdi yardımların yerine aynı yardımlar verdiğiniz zaman belki ederi çok fazla olmuyor ama sesi gerçekten güzel oluyor.

O kapsamda, biz, yine, BÜGEM’le birlikte, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğümüzle birlikte -Tarım Arazilerinin Kullanımının Etkinleştirilmesi Projesi diyoruz buna- bu proje kapsamında kadın çiftçi kooperatiflerimizi yararlandırdık ve meyve sebze kurutma tesisi kurulumu için onlara çeşitli desteklerde bulunduk. Şimdi, meyve sebzelerin ömrü üç beş gün, hemen çok hızlı gidiyor ama bunların dilimlenmesi... O yamru yumru özelliğini de artık görmüyorsunuz dilimlendiği zaman. Bazen yamru yumru özelliği satış kabiliyeti olmadığını gösteriyor, reyona girmiyor. Onların atılması yerine, bu ürünleri dilimlediğiniz zaman ve fırınlayıp kuruttuğunuz zaman ve paketlediğiniz zaman son derece reyon ömrü uzun, sağlıklı bir atıştırmalık hâline geliyor, özellikle çocuklarımız için. İşte bunu desteklediğimiz için ve o ürünlerin çöp olmasını istemediğimiz için... Çünkü ürünlerin üretilmesi ne kadar zorsa atılması da o kadar kötü. Her atılan ürün, topraktan çektiğimiz su ve aynı zamanda mineraldir. Bunun önüne geçmek için özel bir proje uyguladık, 9 ilde uygulandı bu proje, toplam 8,7 milyonluk bir destek verdik; fırınlar verdik, fırınlar yaptılar, o fırınlarda satamadıkları ürünleri kurutarak paketlediler ve satışa kazandırmış oldular.

Yine, yerli ve millî tohumların kentli kadın çiftçimizle buluşturulması kapsamında ata tohumundan bahsediyorum. Kentli kadınlarımıza, İstanbul, İzmir gibi büyükşehirlerde yaşayan kadınlarımıza saksılarında, bahçelerinde, kendi küçük alanlarında yetiştirmek üzere toplam 560 paket sebze tohumu ve 1 milyon sebze fidesi dağıtımını yaptık. 3 ilde böyle bir uygulama yaptık ve bu da ata tohumlarının

yaygınlaştırılması ve kentli kadınların üretim sürecine dâhil edilmesiyle ilgili önemli bir projeydi. Hem tarımı öğreniyorlar hem çocukluğumuzdan kalma lezzetler. Küçük çaplı yapıldığı zaman ekonomik özelliğini çok fazla ön plana çıkarmadığımız için kurtarılabilir bir yapısı da oluyor.

Bir sonraki sayfamızda, özellikle orman köylerimizden bahsetmiştim. Orman köylülerimizin kalıyor olması da bizim için önemli, yerlerinde kalıyor olması da önemli. Biz burada toplam 1.095 ev hanımına 5,5 milyon lira destek vererek orman köylerinde onların sürekli kalabilmeleri ve onların orada ekonomi yaratmasıyla ilgili projeler yaptık. Yani bölgesinde böğürtlen topluyor, reçel yapıyor mesela -doğal bir ürün- ya da bölgesinde üretim yapıyor, o üretimi bir şekilde ticarete de çeviriyor. Onunla ilgili yardım eden, işte fırınlar kuran, fideler veren projeler var. Toplam 1.095 ev hanımına 5,5 milyon liralık bir destek verdik. Aynı zamanda ormanlarımızdaki ağaçlandırma çalışmalarında, fide bakımlarında, yeni ağaç dikmelerde kadınlarımızı istihdam ediyoruz, onların ekonomi kazanmaları için bir çalışma yapıyoruz. Burada da 6,7 milyonluk bir destek verildi ve buradan da 22.394 kadınıma istihdamla 45 milyonluk bir destek verildi. Orman köylerinde yapılan toplam projeler dikkate alındığında 2010-2020 yılları arasında da 23.489 kadınıma 57 milyon liralık destek verilerek orman köylülerimizin de yerinde kalmasıyla ilgili bir proje yaptık.

Şimdi, mevzuat değişiklikleriyle ilgili bir başlık vardı. O yüzden mevzuat değişiklikleriyle ilgili de son yaptığımız çalışmalardan sizlere iki tane örnek vermek istiyorum. Bunlardan bir tanesi, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda değişiklikle -2021 yılında çıktı bu- ortakların çoğu kadınlardan oluşan kooperatiflerin tescil ve ilana tabi işlemlerinden ücret alınmıyor ve ilana tabi olanlar Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ücretsiz yayımlanıyor, kayıt ve yıllık aidat ücretleri de alınmıyor. Bir diğer örnek: TARSİM'le birlikte yaptığımız 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu. Burada da 2022 yılında TARSİM tarafından uygulanan devlet destekli tarım sigortaları sisteminde Cumhurbaşkanlığı kararıyla kadın üretici ve yetiştiricilerimize polişe dilimi üzerinden yüzde 5'lik bir indirim yapıyoruz. Dolayısıyla, burada da bir pozitif ayrımcılık yapıyoruz.

Şimdi, sunumun sonuna geliyoruz. Özellikle, benim de masanın diğer tarafında öğrendiğim konularla ilgili bir projeden, Kız Kardeşim Projesi'nden bahsetmek istiyorum. Satın almacılık yaptım yirmi sekiz yıl boyunca. Hep şöyle bir şey vardı: Müşterilerle konuştuğumuzda müşteriler işte “Biz Muş’a gitmeyelim, Siirt’e gitmeyelim, Trabzon’a gitmeyelim; biz bu ürünleri burada görelim, burada siz satın bunları.” diyorlardı. Ben de bir satın almacı olarak hareketli bir satın almacıydım, çok fazla saha gezisi yapardım. Sahada gördüğümüz durum şuydu: Kadınlarımız çok güzel ürünler yapıyor; evet, geleneksel, coğrafi işaretli, çok çok güzel ama bu kadınlarımızın ürünlerinin ambalajını elinize aldığınız zaman reyona koyup satma durumu söz konusu olamaz, ceza yeriz çünkü etiket mevzuatına uygun değil, ambalajı uygun değil, hijyen durumunun ne olduğunu bilmiyoruz, üstünde barkod yok gibi durumlar var. Şimdi, ben bu göreve geldikten sonra kadınlar için bir şey yapmalıyım diye düşündüm. Masanın öbür tarafındaki zorluğu da bildiğim için, sağ olsunlar, arkadaşlarımızla bir araya geldik ve biz bir eğitim seti hazırladık. Eğitim setinin içerisinde müşteri ilişkileri ve satış, ürün sunum ve pazarlama teknikleri, finansal okuryazarlık, sosyal medya ve internet reklamcılığı, temel gıda güvenliği ve hijyen, toplumsal cinsiyet adaleti, sıfır atık, lojistik, dijital tarım pazarı, coğrafi işaretli ürünler, etiketleme mevzuatı ve “Gıdanı Koru Sofrana Sahip Çık” diye başlıklar çıkardık; bu başlıklarla ilgili eğitimlerimiz... Bölgeye gidiyoruz, toplam 10 tane ilimizde yaptık ama bu projemize devam ediyoruz; Ankara, Erzurum, Elâzığ, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Adana, Samsun, Afyon ve İzmir’de kadın kooperatiflerimiz geliyor, bu söylediğim başlıklarda tam iki günlük bir eğitim veriyoruz, iki günlük. İki günlük eğitim sonrasında sertifikalarını veriyoruz kadınlarımıza ama kadınlarımızla iletişimimizi kesmiyoruz çünkü eğitim yeterli olmuyor bazen. Biz, bölgeye bir mentor, bir de danışman atıyoruz. Danışman, teknik konularda “Alo!” dediği zaman... Telefon numarasını veriyoruz toplantının sonunda ve belirli rutinlerde ziyaret etmelerini istiyoruz danışmanlarımızın ve mentorlarımızın. Danışan “Alo!

Ben etiket mevzuatında şuraya takıldım.” dediği zaman koşuyoruz, gidiyoruz, yardımcı oluyoruz. Mentorumuzun amacı, vizyon açmak. “Bu ürünü bu ambalaja koyma, yeni trend bu değil.” “Niye bunun ıspanaklısını yapmıyorsunuz?” “Niye şöyle şöyle bir ürün denemiyorsun?” deyip... Tamamen özel sektörden bir mentor atadık, benim özel sektördeki çevrem bu işi gönüllü olarak yaptı. Her ile farklı kişileri atadık, bu arkadaşlarımız vizyon açmak ve onları yönlendirmek üzerine... Mesela, bir örnek vereceğim: Elâzığ’da bir kadınıms domatesi kurutmuş ve onu daha sonra öğüterek un hâline getirmiş; bildiğimiz un, böyle, kırmızı bir un. Bu, o kadar çok yerde kullanılabiliyor ki yok satıyorlar. Çok güzel bir katma değer fikri çıkarmış aslında; bunu yoğurda kat, bir çeşit bir şey çıkart ya da çorbaya ya da tarhanaya kat, işte, bir sürü yere kat, çok fazla imkân var. Dolayısıyla, bu tip katma değerli ürün konularında fikir vermek adına mentorlarımız çok önemli, kadınlarımızın elinden tutuyorlar ve daha sonra biz, ilimizi sürekli takip ederek o ilin olgunlaşmasını bekliyoruz.

Örnek vereceğim: Bursa, gerçekten olgunluğa çok yakın bir noktada. Olgunluğa yaklaşan illerimiz, yan illerine kız kardeşlik yapıyor. Projemizin adı: “Kız Kardeşim Projesi” Kız Kardeşim Projesi’nde olgunlaşan il, yan iline el veriyor, destek oluyor. Biz bu amaçla çok güzel bir şey yaptık; tam da ne zaman yaptık? 15 Ekim Dünya Kadın Çiftçiler Günü’nde bu gezdiğimiz illerdeki kadınlarımızı İzmir’e aldık, bütün ücretlerini bizler karşıladık -yine sponsorumuz karşıladı burada, özel sektörden- geldiler kadınlarımız ürünleriyle birlikte; stant verdik onlara ve stantlarını kocaman bir salona açtılar. Bu, Kız Kardeşim Projesi kapsamında 10 ilden kadınlarımız geldi ve standını açan kadın, yanındaki kadınla da iletişime girerek birbirleriyle iletişim hâlinde fikir aldılar ve ben yirmi sekiz yıldır tanıdığım çevreden satın almacıları -BİM, Carrefour, Metro, bütün satın almacıları- o toplantıya davet ettim. Satın almacılar geldi, sağ olsunlar, hiçbirisi kırmadı, yetiştirdiğimiz çocuklar geldiler ve orada aralarında bir iletişim sağladık. Kimisi “Aa, benim bu ürüne ihtiyacım vardı.” dedi, direkt diyaloga başladı ve ticarete başladı; kimisi de “Ya, bunun şununu yaparsan ben alırım.” ya da “Şu eksik, bunu tamamla, öyle alayım.” diye bir diyalog başlattık. Biz buna; bu, Kız Kardeşim fuarlarına devam etmek istiyoruz çünkü hem birbirleriyle iletişim, ilham alma hem de ürünleri pazara sunma... Çünkü bizim yaptığımız anket çalışmalarında biz hep şunu görüyoruz: Ürünleri eğer siz pazara ulaştıramazsanız o proje orada çöp oluyor, onu biliyor olmak gerekiyor yani “Ben sosyal medya üzerinden ürünümü nasıl satacağım? Ne yapmam gerekiyor? Pazarın durumu ne?” bunları biliyor olmaları gerekiyor, o nedenle biz projeyi yaptık.

Şimdi, benim de eski görevim nedeniyle, dışarıdan bakıldığında “Ya, bu, Ticaret Bakanlığıyla karışmış bir proje.” gibi görünmesine rağmen ben hep şunu söylüyorum: Bu proje kırsal kalkınma için, kadınımsın ekonomik özgürlüğü için; bu proje biyoçeşitliliğimiz, için yerel-yöresel ürünlerimizin gelecek kuşaklara akması için; bu proje kırsal kalkınma için çok çok önemli bir proje. 10 ilimize gittik, bu sene tekrar planladık 20 tane il. Böyle böyle -bir de o dediğim gibi, olan il, diğer iline kız kardeşlik yapacak- kız kardeşlerimizin sayısını artırıyoruz. Bu projenin de ben çok iyi bir sonuçla...

Bir tane örnek vermiştim konuşmamın başında. Tokat’ta yaprak yapan bir kadınıms- -en son Cumhurbaşkanımız oraya gittiğinde de kaktı, örnek verdi- Dubai’ye ürün vermeye başladı. Dubai’de de artık onun ürünlerini satmak... Bir Türk şeyi var orada, “Mahalle” diye bir market var; “market” dediğim, küçük bir dükkân. “Mahalle” denilen küçük dükkânda şu anda Tokat’ımızdaki o yapraklarımız satılıyor. Dolayısıyla, artık ihracata da... Orada da bir kadınıms var, o da çok yönlendiriyor etiket mevzuatı konusunda; böylelikle oraya da artık satar olduk. Dolayısıyla biz bu, Kız Kardeşim Projesi kapsamında artık ilimizdeki olgunluktan sonra da “Yurt dışına nasıl bu ürünleri açarız?” diye de açıkçası kadınlarımızla birlikte çalışıyoruz.

Benim söyleyeceklerim aşağı yukarı bu kadar. Çok uzattım, kusura bakmayın, başınızı ağrıttım.

Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için, sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, asıl biz çok teşekkür ediyoruz.

Milletvekili olmamız ve bu işleri çok yakın takip etmemize rağmen benim şimdiye kadar duymadığım birçok başlık oldu; gerçekten çok verimli ve faydalı bir sunum oldu.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Otomatik olarak tabii, hangi projeler ilimde yok, beynimde hemen onları taradım; tahmin ediyorum, diğer milletvekili arkadaşlarım da aynı ruh hâline girmişlerdir. Dolayısıyla, hem şehirlerimiz adına hem de Komisyonumuz adına çok faydalı bir sunum gerçekleştirdiniz, çok teşekkür ediyoruz.

Sizi bu anlamda heyecanlı görmek; özel sektörle bürokrasiyi birleştirmenizin sonucunda da böyle iyi işler çıkmış olması gerçekten çok mutluluk verici. Birçok projeden bahsettiniz, hepsi birbirinden kıymetli. Özellikle 2018 ile 2022 arasında tarımsal kalkınma kooperatiflerinin çok ciddi bir şekilde artıyor olması da son süreçteki başarıyı da bir kez daha ortaya koyuyor; çok teşekkür ediyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Rica ederim.

Çok memnun oldum ben de sizlerle birlikte olmaktan.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Biz hem saha çalışmaları kapsamında hem de bu alanın diğer –yani hem istihdam hem kooperatifçilik alanının- tüm unsurlarıyla bir araya gelmeyi çok önemsiyoruz. Bizim Komisyon çalışmalarımız sadece brifing almak ve yerinde ziyaret değil aslında. Siz Bakanlık olarak nasıl sektör temsilcileri ve satın almacılarla üretken kadınları bir araya getirdiyseniz biz de Mecliste bir farklılık oluşturmak adına, özellikle bu Komisyonun da daha efektif olması, sahaya da dokunması adına ilerleyen süreçlerde benzer şeyler yapacağız; özellikle İstanbul’da yaptığımız toplantı da bu anlamda bize ciddi ışık tuttu.

Yönetim Kurulunda Kadın Derneğinin de çok ciddi çalışmaları var, onları da dinledik; İstanbul’daki sivil toplum kuruluşlarıyla bir araya geldik. Ve sonrasında -çok ilginç- holding temsilcileri teker teker bizi ziyaret ediyorlar ve projelerle geliyorlar. “Biz, Türkiye Büyük Millet Meclisi İstihdam ve Kooperatifçilik Komisyonu ile holdingimiz arasında iş birliği yapmak istiyoruz ve kadınlara nasıl katkı sağlayabilirsek her türlü desteğe hazırız.” diyorlar. Dolayısıyla sanki sponsorlarımız da yavaş yavaş oluşuyor gibi.

Süreç içinde birlikte çalışacak olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz; hem yurt içinde hem yurt dışında yerinde ziyaretleri de çok önemsiyoruz. İnşallah, arkadaşlarımız da bu anlamda bilgi paylaşımı yaparlar, biz de birlikte çalışıyor oluru.

Çok teşekkür ediyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – İnşallah. Biz size haber vereceğiz.

Bir bölgede -daha çok proje yoğunluğu olan bölgede- birkaç örnek görmek adına sizleri çok yormadan, öyle bir çalışma yaparız.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Çok çok memnun oluru.

Çok teşekkür ediyorum.

Şimdi, Komisyon üyelerimize sunumla ilgili söz vermek istiyorum; belki onların da söylemek istediği, sormak istediği şeyler vardır.

Muğla Milletvekilimiz Sayın Gökcan, buyurun.

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – Çok Kıymetli Bakanım, sunumunuz için gerçekten çok teşekkür ediyorum.

Evet, alanda da zaman zaman gerek kendi ilim olsun gerek Bakanlığın kadın girişimciler ve kadın kooperatifçilerle ilgili yaptığı çalışmaları da gerçekten yakından takip ediyorum ve tebrik ediyorum; özellikle sizin şahsınızda tüm Bakanlığı ve ekibinizi de tebrik ediyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Sağ olun.

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – Şunu merak ediyorum: Konuşmanızda “Özellikle kadın kooperatiflerinin yurt dışındaki güzel örnekleri görmesiyle ilgili bir çalışma yapmayı düşünüyorum.” dediniz. Sizin bakış açınızla, Bakanlığınızın bakış açısıyla dünyada kadın kooperatifçiliğinin en iyi uygulandığı ülke olarak hangi ülkeyi gösterebilirsiniz? Çünkü bizim kooperatif konulu önümüzdeki günlerde bir yurt dışı programımız olacak, o yüzden sizin fikriniz bizim Komisyonumuz açısından çok önemli; en iyi uygulamaların olduğu ülkeler hangileridir? Ya da sizin Bakanlığınızın bu konuyla ilgili, yapacağı çalışmayla ilgili bilgi verirseniz çok sevinirim.

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, bütün soruları aldıktan sonra söz vereceğim size.

Sayın Ayvazoğlu...

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Sayın Bakanım, öncelikle hoş geldiniz.

Özellikle yürütme organındaki kadın yöneticiler hepimizin kapsama alanında. Bu nedenle, ben göreve geldiğiniz günden itibaren sizi elimden geldiğince, titizlikle takip etmeye çalışan ve çok takdir eden bir siyasiyim, bir milletvekiliyim. Yaptığınız çalışmalardan gerçekten gurur duyuyorum; bir kadın olarak da gurur duyuyorum, bu ülkenin vatandaşı olarak da gurur duyuyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok teşekkürler.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Aslına bakarsanız, kafamda bir soru belirlemiştim ama sunum içerisinde neredeyse yüzde 90’ına cevap aldım. İşte, “Kadın iş gücünün mesleki bilgi ve becerilerinin artırılması, bu yolla tarımsal ve hayvansal ürün kalitesinin geliştirilmesine dönük eğitim programları var mı ya da varsa işte, uygulamalar nelerdir?” diye soracaktım ama çok net ve yalın cevaplar aldık. Ben o yüzden konuyu biraz özelleştirip, belki soruyu da özelleştirip şehrimi de ilgilendiren bir mesele hususunda bir soru sormak istiyorum: Şimdi, burada yapılan uygulamalarda, bunlar aslında, belki seri üretime geçebilecek, tarımsal araziyi büyük ya da çokça hayvanı olan kadınların ya da bu imkâna sahip olabilme yetisi olan kadınların biraz daha öncelikli olduğu alanlar ama Trabzon coğrafya olarak çok zor bir yer, çok dağınık bir yerleşkesi var ve neredeyse bir avuç toprağın bile çok değerli olduğu bir yer. Bu anlamda artık beni de üzen bir kentleşme ve kente dönüş hâli söz konusu. Bunun çok farklı sebepleri var yani taşınmalı eğitimden tutalım da orman, yayla, mera mevzuatına varıncaya kadar çok kapsamlı ele alınması gereken meseleler ama şimdi, köydeki kadınların 3 tane, 4 tane büyükbaş hayvanı var ve gördüğüm kadarıyla da orta yaş ve üstü kadınlar o hayvanlarla birlikte yaşamaya neredeyse âşık, onlardan vazgeçebilecek durumda değiller ama onların çocukları, gelinleri... Hep kadın üzerinden vurgu yapıyorum çünkü bizim orada bu hayvancılık faaliyetinin aktörleri, ana aktörleri kadınlar. Artık neredeyse ölmek üzere; köydeki hayat artık değer yargılarından, işte bu baktığımız geleneksel hayat tarzlarından, uygulamalardan çok uzak. Sadece yazlık olarak kullanılabilecek duruma geldi ya da ekip biçilen arazinin küçük ve dağınık olması, sadece ailesine yeterli bir hâle getirilmesi, mesela, bizlerin, şehirli kadınların çok organik, tarladan alınan ürüne çok kolay ulaşamamasını da sağlıyor. Şimdi, bu kadınlar süt ve süt ürünlerini belki çok küçük bir miktarda fabrikasyon ürünlere dönüştürülmesi adına belirli fabrikalara çok cüzi miktarlarda satmak zorunda kalabiliyorlar ya da bırakın kâr elde edebilmeyi, elinden çıkarabilecek ürün hâline getirip neredeyse emeğine değmeyecek zahmetlerle birlikte, karda kışta, işte “Bir bağ maydanoz, bir bağ marul.” diyerek pazara gelebiliyorlar. İşte şehirli kadın ile bu küçük üretici kadını buluşturabilecek, belki raflara onları sokabilecek, onlara da bu ivmeyi kazandıracak,

belki bu uygulamaların içine girmekten korkan, ürken, kendine güvenemeyen kadınların da sadece o tarlasından aldığı ürünü hak ettiği ücretle birlikte bizimle buluşturabilecek bir mekanizma oluşturabilir miyiz? Çünkü burada bahsetmiş olduğunuz projeler çok güzel projeler ama her kadını bu kadar cesaretli olmayabiliyor. Mesela, Köye Dönüş Projemiz vardı bizim, orada da belirli kriterler var, belli sayının üzerinde hayvan yetiştirilmesi, belli metrekairelerde arazilerin olması gibi. Ben sadece kendi küçük dünyasında küçük üretimler yapan kadınlardan ve bu kadınların çocuklarının da sürdürülebilirlik noktasında teşvik edilmesinden yana bu soruyu sormuş olayım.

Sunumunuz için tekrar çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Ben teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Ayvazoğlu'na teşekkür ediyoruz.

Evet, buyurun Sayın Erenler.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Bakanım, değerli ekibi; hepiniz hoş geldiniz.

Verdiğiniz bilgiler bizim için gerçekten çok kıymetliydi, çok da heyecan verici projelerdi. Başkanımızın da dediği gibi, hepimiz illerimize de konumlandık bütün projeleri. Bu kapsamda da Eğitim ve Yayın Dairesinin faaliyetlerini sürdürmüş olduğu; Ticaret Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Bakanlığınızın protokolünde yapılan projeleri belirttiniz. Bundan sonrasında yine aynı protokol çerçevesinde yapacağınız yerelde faaliyetler, projeler, hedeflediğiniz projeler var mı? Ben onu öğrenmek istiyorum.

Bir de bu Tarımsal Yayım Projesi kapsamında 2022'de yapmayı planladığınız kırmızı illeri gösterdiniz haritada, sarı iller yapılmış olan illerdi, 43 il belirlemiştiniz sanıyorum. Bunda çok değişik projeler olup size sunulduğunda, bunlara ilaveler yapılabilecek mi? Yine, aynı kapsamda 3,5 milyon euroluk 30 ili kapsayan bir projeniz vardı; o sanıyorum, Yerli Yerde Projesi değildi, bir öncekiydi. Bu 30 ilde yapılan proje de yine aynı kapsamda diğer illerimize de yaygınlaştırılabilir mi? Sizin aktardığınız projeler kapsamında da hangi projelerin devam ettiği veya işte, tekrar talep edebilecekleri, bir de onlar noktasında bilgi verirseniz çok memnun olurum.

Tekrar teşekkür ediyorum bilgileriniz için.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Rica ederim. Sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, buyurunuz, söz sizde.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Sağ olun yorumlarınız için, çok mutlu olduk, motive olduk gerçekten.

Şimdi, yurt dışı örnekleri, kooperatifiçiliğin yurt dışı örnekleriyle ilgili Sayın Vekilim, açıkçası, bizim Bakanlıkta yaptığımız bir çalışma var, Japonya'yla birlikte, geçmiş yıllarda, 2013, 2014 yıllarında yapılan bir çalışma var ama ben hani özel sektörden kalma tecrübelerimle bu soruya yorum yaptığımda, Fransa'nın bu konuda çok iyi olduğunu düşünüyorum kooperatifiçilik anlamında. Oradaki kooperatifiçilik... Ya, ben çünkü Fransa'ya çok eğitimlere gidiyordum Metro'da çalışırken, bir Alman şirketi idi o da, çok eğitimlere götürüyorlardı bizi ve orada bize kooperatifleri gösteriyorlardı. Yani kırsalda hep çok ciddi bir kooperatifleşme; kooperatifler standartları üreticilere veriyor, üretim standartlarını, ne yapmaları gerektiğini... Çünkü bizde mesela, kooperatif süt toplamaya çalıştığında üzerinde mikrop popülasyonu çok fazla olabiliyor. Dolayısıyla, iyi eğitimler vermek gerekiyor, "Sütü sağmadan önce ne yapacak, sağdıktan sonra ne yapacak?" vesaire gibi, "Hayvan sağlığıyla nasıl

ilgilenecek?” Kooperatifler standartları çok iyi çizmiş Fransa’da, ürünleri alıyor ve kendilerinin büyük tesisleri var. Mesela, coğrafi işaretli bazı peynirler var bölgede. Roquefort bölgesi mesela, örnek vereyim, Rokfor peyniri, Roquefort bölgesi. Birçok Avrupa ülkesi için de bunun içerisinde güzel örnekler var. Buralarda o standartlardaki ürünleri alıp fabrika geleneksel yöntemlerle üretim yapıyor. Mesela, coğrafi işaretli bir ürün diyelim ki; geleneksel yöntemlerden kastım, işte peyniri tahta raflarda bekletiyor mesela, çünkü tahta raf nefes aldığı için peynirin de güzel olgunlaşmasını sağlıyor. Yani sağlıklı ürünleri bölgeden toplayıp o ürünleri markalı çok iyi bir şekilde ürettikten sonra bunu pazara sunuyor ve o pazardaki satış fiyatından üreticileri çok iyi faydalandırıyor. Yani bu ağ çok iyi kurulmuş Fransa’da, bence Fransa bunların iyi örneklerinden bir tanesi. Hatta orada hani geziniz olursa yardımcı da olurum, nereye gidilir, ne yapılması gerekir noktasında size yardımcı olmak isterim. Bunu da not alalım arkadaşlar.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Çok memnun oluruz Sayın Bakanım.

Sayın Bakanım, sizin de eşlik etmeniz bizi çok mutlu eder.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Tabii ki seve seve gelirim.

Orada, bir kere, çerçeveyi çok iyi kurmuşlar yani bütün kooperatiflere ürün veren yani sütünü veren kişiler ne yapması gerektiğini çok iyi biliyor, ne yapmadığında sütünün alınmayacağını çok iyi biliyor. Dolayısıyla, orada çok iyi bir çizgiye girmiş, üretimi kontrol etmek adına da bu güzel bir şey. Sonra onlar güzel bir üretim tesisinde bunu yürürlüğe koyuyorlar, başında çok iyi yöneticiler var, böyle şirket yöneticisi gibi yöneticiler var ve zaten de bir şirket gibi oluyor artık ve onun pazara sunulmasıyla ilgili de çok iyi bir duruşları oluyor; ambalaj, üzerindeki markalar, mühürler vesaireler böyle gerçekten harika değerli şeyler ortaya çıkarıyorlar.

Bence Fransa iyi bir örnek diye düşünüyorum, özel sektörden aldığım tecrübelerimle. Oraya gidilirse veya başka Avrupa ülkeleri de olabilir, İtalya, İspanya, onlar da iyi üretici ülkeler ve bize de benziyor ürün yapıları...

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – Akdeniz Bölgesi, insan yapısı da benziyor.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet, aynı paralelde olduğumuz için ürün yapıları da bize çok benziyor, insan yapısı da bize çok benziyor. Dolayısıyla, oralar bizim için çok iyi örnekler olabilir diye düşünüyorum.

YELDA EROL GÖKCAN (Muğla) – Peki, teşekkür ediyorum.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Rica ederim.

Şimdi, bu, Trabzon’la ilgili verdiğimiz örnek Değerli Vekilim, şöyle: Bizim bir projemiz daha var, ben bu projeyi burada açmadım ama bu projenin çok önemli bir proje olduğunu düşünüyorum sizin verdiğiniz örnekten yola çıkacak olursak. Bizim kadınlarımız ufak ufak bir şeyler üretiyor ama bu kadınların belki bazen pazara gitmesine degecek kadar bir miktar olmuyor, hani “Bir markete pazarlayayım.” deseniz o kadar ürün olmuyor. O nedenle biz şöyle bir model yapalım dedik: Bakanlığımız ürünlerle ilgili bir çerçeve çizsin -ürün örnek vermek gerekirse erişte diyelim, geleneksel bir erişte ya da bölgeye özel bazı mantılar vesaire oluyor ya- ara toplayıcılar çıkartalım, bu ürünü ara toplayıcılar bizim belirlediğimiz, Bakanlığımızın belirlediği kıstaslara göre toplansın -hani hijyen vesaire standartlara uygun, evsel üretimlerden bahsediyorum bu arada, evsel üretimlerde eğitim verilsin, kadınlar üretsin ya da bahçesinde maydanoz, biber bir şey üretsın, farklı bir ürün, bazı bölgelere özel biberler oluyor mesela- sonra bu aracı toplayıcılar Bakanlığımızın kontrolünde bu ürünleri aldıktan sonra bunu bizim belirleyeceğimiz tek bir marka ve tek bir paket görüntüsüne kavuştursun. Yani örnek veriyorum, Kayseri’de mantı toplayan aracı ile -Trabzon’da mantı var mı çok iyi bilmiyorum ama-

başka bir bölgede, Maraş'ta mantı çıkaran başka bir bölgedeki mantılar aynı ambalaj görüntüsünde olacaklar ve bunun standart bir markası olacak; örnek veriyorum, “Anatolia” diye bir marka verdik diyelim ki Bakanlık verecek bu markayı. Dolayısıyla, o küçük üreticilerden malı alıp, standardize edip, bizim verdiğimiz kurallarda, hijyen vesaire konularına dikkat edip paketlemeyi yapıp... Çünkü paketleme yapamıyor ya, paketleme yapamayınca da satış yapamıyor. Paketlemeyi yaptıracağız, bizim söylediğimiz renklerde, görüntüde ambalajı yapacak, marka da Bakanlığın markası olacak “Anatolia” ve kamu spotları yapacağız.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – O ara toplayıcılar farklı bir istihdam alanı mı, yoksa yine köydeki kadınlar mı Sayın Bakanım?

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Kooperatifler.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Eğer yapabilen birisi varsa kooperatifler de olabilir diye düşündük.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Kooperatifler daha sağlıklı olur.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Kooperatifler de olabilir.

Bizim amacımız, standartlara uygun ürünü alsın, paketsin, biz bunun kontrollerini, denetimlerini yine yapalım -yani dışarıya da verebiliriz biz bu kontrolü standart bir şey belirledikten sonra, organik ürün gibi- sonra ürünler tek bir ambalaja girsin, tek bir markaya girsin, standart olsun. Mesela, İstanbul'da bir reyonda bir anda aynı markayla Maraş'tan gelen mantı ile Kayseri'den gelen kuru mantıyı yan yana görmek mümkün olacak, üzerine de yazacağız coğrafi işaretliyse. Zaten kamu spotlarıyla...

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Paketi aynı olacak ama mesela, “Maraş mantısı” veya...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet, öyle yazacak ve kamu spotlarıyla bu ürünün geleneksel kadınlarımıza ait işte, sosyal sorumluluk projesi ürünü olduğunu ve Bakanlığımızın bunu desteklediğini, Bakanlığımızın kontrolünde olduğunu belirtip bu küçük üreticileri tek elden paketleyip -kooperatifler de olabilir, olmayan yerler için bir aracı toplayıcı olup-bunları reyonlara... Hani, satın almacılar da bunu alacaktır çünkü hani standart olacak, kamu spotları olacak, biz bunu pazarlayacağız Bakanlık olarak, bunun ne olduğunu anlatacağız gibi bir projemiz var. Şu an daha yürürlüğe almadık bunu ama biz bütün altyapısını hazırladık, yeni Bakanımıza arz edeceğiz.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Ömrü kısa olan sebzelerle ilgili nasıl yapabiliriz?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – O biraz zor, onu belki o kurutma tesisleri örneği verdim ya biraz önce, hani kesip, doğrayıp, kurutup... Bugün domates kurusunu da hani paketliyorsunuz, sonra bir yemeğin içine atıyorsunuz.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Belki maydanoz kurusu bile olabilir.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Bunlara bizim reyon ömrü kazandırmamız gerekiyor. “Maydanoz” dediğimizin iki günlük ömrü var, dolayısıyla bunlara ürün ömrü kazandıracak projeler yapmak gerekiyor. O zaman atığa da girmiyor, atık da çünkü bizim çok önemli bir başlığımız, çok fazla ürün atılıyor.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Kooperatiflerin de belki bu şekilde bir gelir kaynağı olabilir, o paketlemeleri yapacakları için.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Kesinlikle, oradan belirli bir yüzde olacaklar, bunun formülasyonu...

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Belki o makineler için belli bir hibe verirsiniz o kooperatiflere.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Zaten Ticaret Bakanlığı destek oluyor, o makineleri veriyor.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Kaymakamlıklar da veriyor, valilikler de veriyor.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Evet, şimdi, biz bunu diğer bakanlıklarla da görüşüp, burada çerçeveyi tamamlayıp yeni Bakanımıza da aktardıktan sonra, biz projeyi oluşturduk...

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Ne kadar sürer? Ben heyecanlandım şimdiden.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – En kısa zamanda yeni Bakanımıza aktarırız. Bir zaman veremiyorum, kusura bakmayın Sayın Vekilim.

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – İnşallah.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Siz söyleyince o geldi aklıma. Bu, yerelde projelerde, diğer bakanlıklarla alakalı projelerde; biz bu Kız Kardeşim Projesi’ni, en son size anlattığım projeyi Sayın Vekilim, Aile Bakanlığıyla da görüşüp -onların da buna benzer yaptığı projeler var, gerçekten bizim projeye çok benzer bir projeleri var- onları birleştirip daha böyle ete kemiğe bürünür ve daha kuvvetli bir hâle getirmek için onlarla önümüzdeki haftalarda bir randevu ayarlayacağız. Biz Bakanlıkları birleştirdiğimizde daha iyi, daha etkili olduğunu görüyoruz çünkü bir açık kapanıyor yani çünkü biz belli bir şey yapıyoruz, onlar da yapıyor, puzzle tamamlanmış oluyor yani. Onun da üzerinde arkadaşlarımız çalışıyorlar, çok fazla örnek veremeyeceğim size ama diğer bakanlıkların da şu an zaten bazı projeleri var ama -o sayfaları da açabiliriz- onları biraz daha çoğaltan örneklerle gitmemiz gerektiğini de çok net biliyoruz.

Şöyle bir şey de geldi sizin sorunuzdan Sayın Vekilim: Dilerseniz, bu çalışmayı bir kitapçık hâline de getirebiliriz çünkü sizler sahalarda... Şu an devam eden projelerle ilgili bir şey var zaten, bir akış var bu sunumda, işte, 2022 yılı, 2024 yılı gibi bir zaman çizelgesi üzerinde verdik ama akılda kalmayabilir çünkü karışık, ben de karıştırıyorum gerçekten. İsterseniz, böyle bir kitapçıkla size bunu verip -hani her zaman çantada taşınılacak bir kitapçıkla- sizin de gittiğiniz yerlerde veya bunu başka yerlere de dağıtabiliriz, illa sizde kalmasına gerek yok ama...

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Bizler de dağıtabiliriz illerimizde.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Öyle bir kitapçığa da bu sunumu dönüştürüp devam eden projelerle ilgili...

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Çok iyi olur.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Çok güzel olur.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çünkü şöyle bir gerçek var: Çok fazla proje var ve bizim insanlara anlatmamız da yetersiz kalıyor; bir il çok iyi anlatırken başka bir il daha az anlatıyor, bir ildeki ilçe müdürü, il müdürü daha meraklı oluyor, ötekisi daha az meraklı oluyor. Dolayısıyla, bizim biraz daha bu projeleri bağırmaya ve kadınlarımızı içine davet etmeye de ihtiyacımız var.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Bunu iş edinen ve belki il müdür yardımcılarını lazım hanımlardan oluşan.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Kesinlikle, çok doğru.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Bu 30 ve 43 ili kapsayan 2 projenizin...

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Çok özür dilerim, onu unuttum. Onunla ilgili bütçeyle zorlamaya çalışacağım Sayın Vekilim, nasıl genişletebiliriz diye, il sayısını nasıl arttırabiliriz diye.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKANI NİMET KALELİ
– Cevap verebilir miyim?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Tabii, buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKANI NİMET KALELİ –
Şimdi, 30 il bizim IPA 2 kapsamındaki bir projemiz. Biliyorsunuz, bu IPA projeleri ve AB projelerinde
ilimizin sayısı belli olup ondan sonra tekrar ilave ya da eksiltme gibi bir şansımız olamıyor ama tabii
ki bu proje üç yılda tamamlandıktan sonra ikinci aşamasına geçeceğiz, ona geçtiğimiz zaman da 30 ilin
dışındaki diğer illeri de ele alıp bu şeyi güçlendirip yayma niyetindeyiz.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Şimdi, en azından o kitapçığı verdiğinizde, o proje
kapsamında çalışmalarını, en azından ikinci etaba hazırlık yapmalarını isteyebiliriz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKANI NİMET KALELİ –
Bir de ben size şöyle bir şey ilave etmek istiyorum izin vererseniz eğer: Şimdi, aslında diğer çiftçi eğitim
çalışmalarımız ya da eğitim yayım çalışmalarımızda da 81 ilimize biz aslında bilgi veriyoruz, diyoruz
ki: “Her yıl nisan-mayıs aylarında bütçe görüşmelerine gitmeden evvel eğer projeleriniz varsa mayısa
kadar bu projelerinizi bizimle paylaşın.” Bu projeler bizimle paylaşıldıktan sonra Proje Değerlendirme
Komisyonumuz tarafından değerlendirilerek il özel projeler kapasitesinde desteklenmek üzere ele
almış oluyoruz.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – İşte, bunu yayacak olan il müdürlerine ihtiyaç var.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI EĞİTİM VE YAYIM DAİRE BAŞKANI NİMET KALELİ –
Evet, biz resmî olarak yazımızı bildiriyoruz ama her toplantıda da ifade etmeye çalışıyoruz.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Teşekkür ediyorum, sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Bitirmiştiniz, değil mi?

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Tabii, tabii.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Sayın Bakanım, kıymetli
Bakanlık yetkilileri; çok teşekkür ediyoruz, çok faydalı bir oturum gerçekleştirdiğimizi düşünüyoruz,
bu da bundan sonraki Komisyon ve Bakanlık çalışmalarının başlangıcı olacaktır diye umut ediyoruz.
Yüreğinize sağlık, ayağınıza sağlık, emeğinize sağlık.

Değerli katılımcılar, kıymetli misafirler; bir beş dakika ara verdikten sonra İkinci Oturumda da
CEİD’i dinleyeceğiz.

Teşekkür ediyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI AYŞE AYŞİN IŞIKGECE – Ben çok teşekkür
ediyorum. Sizlerle birlikte olmak, yaptıklarımızı anlatmak gerçekten bizim için de çok güzel oldu.
Tekrar, herhangi bir konuda ihtiyaç olursa her zaman buralardayız.

Çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 15.59

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.08

BAŞKAN: Çiğdem ERDOĞAN ATABEK (Sakarya)

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, kıymetli milletvekilleri, değerli katılımcılar; İkinci Oturumu açıyorum.

2011 yılında kurulan Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği aktif şekilde çalışmalarını yürütmeye devam ediyor. CEİD’in izleme çalışmaları ve projeleri ile araştırma ve yayınlarında özellikle kadın istihdamı, girişimciliği ve kooperatifçiliği konusundaki tespitlerinin çalışmalarımıza katkılar sunacağına yürekten inanıyoruz. Bu kapsamda, Komisyonumuza sunum yapmak üzere bugün burada bulunan CEİD Temsilcisi Sayın Profesör Doktor Gülay Toksöz’e toplantımıza iştiraklerinden dolayı teşekkür ediyor ve sözü kendisine bırakıyoruz.

Buyurun Sayın Toksöz.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Komisyonun değerli üyeleri, sayın milletvekilleri; öncelikle, beni davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum.

Eski dosyalara baktım, KEFEK tarafından 2013 yılında bir kez daha davet edilmiş ve bir sunum yapmışım. Bugünkü sunumum aslında benim bütün akademik hayatım boyunca yaptığım çalışmaların kısaca bir yansıması olarak da görülebilir yani ben çok uzun zamandan beri kadın emeği üzerine çalışıyorum. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü emekli öğretim üyesiyim ve emekli olduğumdan beri de Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneğinde aktif çalışıyorum, şu anda da Derneğin Başkanlığını yürütüyorum.

Ben, tabii, genel bir makro çerçeveye çizmeyi öngörüyorum çünkü gelen davette genel olarak “kadın istihdamını artırma önerileri, girişimcilik ve kooperatifçilik” yazıyordu ama hem girişimcilik alanı hem de kooperatifçilik alanı ayrıca uzmanlık alanları ve benim üzerinde çok da çalıştığım alanlar değil. Nitekim, daha önce Sayın Bakanın yaptığı sunum aslında kooperatifçilik çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu da bize gösterdi, daha çok tarım ekonomisi alanında çalışan akademisyenler bu konu üzerinde yoğunlaşıyor. Aslında Türkiye’deki istihdam yapısındaki hızlı değişime baktığımızda, istihdamın yıllar itibarıyla düşmesi tarımda kadın istihdamının azalmasıyla bağlantılı ve tarım dışında bu azalmayı telafi edecek ölçüde bir hızlı artış olmadığı için istihdam oranları çok düşük. Deminki sunum aslında bu anlamda bir açılım da gösteriyor. Yani hakikaten kırsal kesimde özellikle karşılıksız emek sunan kadınların yaptıkları çalışmaların karşılığında gelir elde ettikleri ve emeklerinin takdir edildiği bir şekilde çalışmaya yönlendirilmesi çok anlamlı görünüyor bana da. Ama ben bu sunumda tabii, şeye girmeyeceğim yani kırsal kesim gerçekten farklı bir çalışma alanı ve uzmanlık alanı diye; bizim çalışmalarımızdan biraz söz edeceğim ve sonra benim ve bir meslektaşımın yazmış olduğu “İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Raporu” bulguları üzerinden devam edeceğim.

Dernek, evet, 2011’de kuruldu ve esas olarak çıkış noktası da 1995 Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı’nda altı çizilen izleme fonksiyonunu yerine getirmek. Çünkü bu tür şeylere katılan ülkelerin temsilcileri, kamu yetkilileri birçok taahhüde imza atıyorlar ama sonrasında bu ne ölçüde gerçekleştiriliyor, bunun izlemesinin yapılması lazım ve tabii ki izlemenin de esas olarak sivil toplum örgütleri, kadın örgütleri tarafından yapılması anlamlı.

2011 yılında kurulduğundan beri yürüttüğü birçok izleme çalışması var ama son 2 çalışmaya ben değineceğim. Bunlar, Avrupa Birliği fonuyla desteklenen Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi; ilk aşama 2017-2019 yılları arasındaydı; hâlen 2’nci aşamayı yürütüyoruz, bu yıl itibarıyla sonlanacak. Ümit ederiz devamı da gelir bu çalışmaların.

Yaptığımız şey aslında Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği için geliştirilmiş uluslararası norm ve standartların ışığında mevzuatı uygulama ve izleme politikalarını izlemek, bunu izleyebilmek için göstergeler geliştirmek. Burada özellikle kastettiğimiz, Türkiye’deki kamu kurumları, yerel ve merkezi kurumlar, sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının izlenmesi yine gösterge temelli ve mevcut bilgi ve veri kaynaklarını genişletmek, yaygınlaştırmak ve ilgili kesimlerin erişimlerini artırmak. Bunun için de kurmuş olduğumuz bir Cinsiyet Eşitliği İzleme Merkezi var, burada bir e-kütüphanemiz var, bir veri portalimiz var, hâlen bir on-line eğitim portalı hazırlanıyor ve bir uzman havuzumuz var.

Şimdi, biz merkezde bu çalışmayı yapıyoruz ama çalışmalar merkezle sınırlı değil, aynı zamanda proje illeri var; ilk aşamada 7 ildi, 2’nci aşamada 9 il. Buradaki yerel paydaşlarla birlikte o ildeki çalışmaları değerlendiriyoruz ve yerel eşitlik izleme planlarının hazırlanması için çalışmalar yürütülüyor

Şimdi, temel birçok alanda biz tematik alan ve haritalama ve izleme raporları hazırladık projenin ilk aşamasında. Tabii, burada yazılar çok ufak, görünmüyor ama şunu söyleyeyim: Başta istihdamda, eğitimde, sağlıkta olmak üzere kentsel hizmetlere erişimde, sporda, medyada, dinsel hizmetlere erişimde, siyasi karar mekanizmalarına katılımı ve kadına yönelik şiddette bütün bu gelişmeleri izlemek açısından mevcut durumu ortaya koyan ve izleme göstergeleri geliştirilen raporlar yazıldı bu alanda uzman akademisyenler tarafından. Daha sonra, projenin 2’nci aşamasında -bu raporlar 2018’de yayınlanmıştı, 2020 itibarıyla son iki yıllık gelişmeleri değerlendirerek bunların güncellenmesini yaptık- buna 5 yeni alan eklendi; aslında “6” demem lazım, sonuncusu henüz kitap olarak basılmadı, basılmak üzere. Bu da mülteci kadınlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Başkanım, bunları temin etmemiz mümkün mü?

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Tabii ki hepsi elektronik ortamda, bizim e-kütüphanemizde mevcut ama tabii ki basılı olanları da sizlerle memnuniyetle paylaşabiliriz; ben arkadaşlara bunu iletirim.

“Bilimde, mühendislikte ve STEAM alanında eşitlik” konusu var. Buradan biraz zor görünüyor ben de şimdi belki de arkadan baksam daha uygun olacak. Evet, “Yoksulluğun Önlenmesi, Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlar” ve bir de “Adalet Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” bir tanesi de “Erkekler Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Nasıl Katkıda Bulunabilir?” Son rapor “Yaşlılık ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” başlığını taşıyor çünkü Türkiye toplumunda yaşlı nüfusun payı giderek artıyor ve onların ihtiyaçları ve talepleri farklı yönde gelişiyor. Malum, salgınla birlikte 65 yaş üstü nüfusun yaşadığı özel belli sıkıntıların olduğu ve bütün bunların ele alındığı bir çalışma daha yürütüldü.

Şimdi, bütün bu raporlarda çok sayıda göstergeler geliştirildi; verisi mevcut olan göstergeler ve önerilen göstergeler şeklinde. Biz bir uzman grubu olarak, bütün bu 16 raporda geliştirilen göstergelerin içinden bir seçim yaparak yıllar itibarıyla bunun sürekli izlenmesini sağlamak üzere bir izleme raporu çıkardık. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu, 2019-2020 yıllarını kapsıyor. Bu yıl raporun 2’ncisi gelecek. Rapor, kabaca 2 bölümden oluşuyor: İlk yapısal izleme ki burada esas olarak kamu kurum ve kuruluşlarının çalışmalarına bakıyoruz; 2’nci bölüm de göstergeler üzerinden inceleme ki bu daha çok Türkiye’deki ulusal veri tabanlarından -başta Türkiye İstatistik Kurumu olmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve benzeri- seçilen göstergeler kapsamında verilerin izlenmesini içeriyor.

Şimdi, benim ve yine, Siyasal Bilgiler Fakültesinden meslektaşım Doçent Doktor Emel Memiş'in ortak çalışması: İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Raporu 2018, güncelleme raporu 2020. Şununla başladık biz: “Temel insan hakları belgelerinde çalışma hakkı ne şekilde yer alıyor?” diye ve aslında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'yle başlıyor bu. Orada, herkesin dil, din, ırk, cinsiyet ve benzeri hiçbir fark gözetilmeksizin adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı olduğu belirtiliyor. Ardından gelen bütün temel insan hakları sözleşmelerinde çalışma hakkının ağırlıklı bir yer aldığını ve bu hakkın uygulanması için de çeşitli belgelerde hedefler belirlendiğini görüyoruz ki bunlardan tabii, bizim açımızdan Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi özel bir önem taşıyor, aynı şekilde, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı özel bir önem taşıyor.

Şimdi, bu sözleşmelerin hepsinde temel normlar var. Normların başında eşitlik normu geliyor yani insanlar arasında -biraz önce sözünü ettiğim- dil, din, ırk, yaş, sosyal köken, siyasi görüş ve benzeri hiçbir fark gözetilmeksizin eşitliğin sağlanması. Bu, bizim açımızdan özellikle kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması şeklinde ortaya çıkıyor ve bu eşitliğin 3 temel biçimi var: İlki hukuki eşitlik, kanun önünde eşitlik; diğeri fiili eşitlik, sonuçlarda eşitlik ya da uygulamada eşitlik diyebiliriz; 3'üncüsü de dönüştürücü eşitlik, bu da toplumda kadınlara verilen farklı roller ve sorumluluklar nedeniyle yaşanan dezavantajların ortadan kaldırılması için bunların kadın ve erkek arasında eşit sorumluluklar şeklinde paylaşılmaya yönelik, özellikle hane içindeki bakım emeği söz konusu olduğunda öngörülen düzenlemeler.

Bir diğeri tabii ki ayrımcılık yasağı, çok temel bir norm ki 2 boyutu var bunun: Biri, eşit durumda olanlara eşit davranmamak -ki en belirgin bildiğimiz örneği, aynı işi yapan kadın ve erkeğe farklı ücret verilmesi olabilir- ya da farklı durumda olanlara eşit davranmak. Bu da mesela kadının hamileliği ve doğumu nedeniyle erkek çalışandan hangi verim bekleniyorsa ya da hangi şekilde izin süresi kullanıyorsa kadının da aynı şekilde olmasını talep etmek ki bu da ayrımcılık hâline gelebiliyor ya da kadının hamile olması durumunda işe alınmaması şeklinde. Bu ayrımcılık yasağı önemli bir norm.

Bir de Uluslararası Çalışma Örgütü'nün özellikle geliştirdiği adalet ve hakkaniyet normu var ki insana yakışan iş, iş ve iş dışı yaşam dengesi ve ekonomik bağımsızlığı öngörüyor. “İnsana yakışan iş” dediğimiz vakit “ne pahasına olursa olsun istihdam” demiyoruz; sigortalı, kayıtlı, insanın asgari bir yaşam seviyesine ulaşmasına imkân tanıyan ücret düzeyi ve örgütlenme haklarıyla birlikte bir insanın çalışabilmesi; çalışma sürelerinin iş ve iş dışı yaşamı dengeleyecek belli bir düzenleme içinde olması -haftada altmış, günde on iki saat çalışılan bir şey adalet ve hakkaniyete uymuyor- ekonomik bağımsızlık olması gerekiyor ve tabii ki aldığınız ücretin sizi bir başkasına bağımlı kılacak ölçüde yetersiz olmaması gerekiyor.

Şimdi, raporun ilk bölümü bu sözleşmeler, normlar ve standartlar üzerineydi; 2'nci bölümü ise Türkiye'deki mevcut durumun analizini içeriyor. “Normatif politik yapı” dediğimiz vakit bununla kamu kurum ve kuruluşlarına dair mevzuata bakıyoruz, başka diğer yasal düzenlemelere bakıyoruz, kamu kurum ve kuruluşlarının politikalarına bakıyoruz -ki politikalar özellikle planlar, eylem planları, strateji belgeleri olabiliyor- sivil toplum örgütlerinin ve diğer kamusal aktörlerin -ki burada kamu yararına çalışan meslek kuruluşlarını kast ediyoruz- çalışmalarına bakıyoruz, göstergeler ve veri kaynaklarına bakıyoruz -burada uluslararası endeksler kuşkusuz çok önemli, Türkiye'nin yerini karşılaştırmalı olarak sunuyor- ulusal veri tabanlarına -demin söylediğim kurumlar- ve bunların bize sunduğu göstergelere bakıyoruz. Çalışma hayatı söz konusu olduğu vakit tabii ki iş gücüne katılım önemli bir gösterge, istihdam önemli bir gösterge, iş ve iş dışı yaşam dengesi, bunların alt göstergeleri de mevcut, o çok önem taşıyor. Bu göstergelerin ışığında biz Türkiye'de kadın emeği ve istihdamının mevcut durumunu sunduk raporlarda.

Şimdi, burada bir başka çalışmamıza da kısaca atıfta bulunmak istiyorum, bunu yeni tamamladık, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Ofisiyle birlikte yürüttük. İnsani Gelişme Endeksi ve Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi Türkiye’de neden ciddi bir açık veriyor, bunun nedenlerini anlamak için bir araştırma yaptık.

Şimdi, genellikle kişi başına millî gelir üzerinden ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ölçülüyor ancak bu, çok yetersiz. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler 1990’lı yıllardan bu yana “insani gelişme” adı altında eğitim düzeyine, sağlık düzeyine ve gelir düzeyine bakarak bu üçünün ortalamasını aldıkları bir endeks hesaplıyor ve bu endekste aslında, Türkiye’nin 2000’den 2019’a kadar İnsani Gelişme Endeksi değerinin arttığını görüyoruz ve bu 0,66’dan 0,82’ye çıkarak yüzde 24 oranında artmış. Bunun sonucunda Türkiye, “orta insani gelişme” kategorisindeyken “çok yüksek insani gelişme” kategorisine yükselmiş, bu anlamda olumlu bir gelişme sergilemiş.

Şimdi, İnsani Gelişme Endeksi bir toplamı gösteriyor. Tabii ki kadınların İnsani Gelişme Endeksi ve erkeklerin İnsani Gelişme Endeksi olarak bunu ayırtırmak mümkün. Baktığımız vakit, kadınlar açısından İnsani Gelişme Endeksi’nin erkeklerin İnsani Gelişme Endeksi kadar hızlı artmadığını görüyoruz. Bu 2 endeks birbirine oranlandığı vakit Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi’ni bize veriyor. Burada da bir artış var; 2000’de 0,847’den 2016’da 0,93’e yükselmiş ancak grafikte de gördüğünüz gibi, 2017’de durağanlaşmış ve ondan sonra kısmî bir gerileme yaşanmış.

Şimdi, burada çarpıcı olan şey şu: Türkiye, İnsani Gelişme Endeksi’nde 1’inci grupta, en yüksek ülkeler arasındayken Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi’nde 4’üncü grup ülkeler arasında yani kendi üstünde 3 farklı kategori var ve “Türkiye’yle benzer durumda olan hangi ülkeler var 4’üncü grupta olan?” diye bakıldığı vakit çarpıcı bir şekilde Suudi Arabistan ve Bahreyn karşımıza çıkıyor.

Şimdi, dolayısıyla kadınların İnsani Gelişme Endeksi değerlerinin neden yavaş arttığına ve duraklama noktasına geldiğini açığa çıkarmayı hedefledik. Şunu da belirtiyim ki: Kadınların ve erkeklerin İnsani Gelişme Endeksi birbirine eşitse oran 1 çıkar, ideal eşitlik durumudur; 1’in altında olanların hepsi bir eşitsizlik durumuna işaret ediyor.

Şimdi, açığım nedeni: En temel neden iş gücüne katılım oranındaki fark. Gördüğünüz gibi, Türkiye’de 2019 yılında iş gücüne katılım oranı kadınlarda yüzde 34, erkeklerde yüzde 72,6. En yüksek insani gelişme düzeyi, Türkiye’nin içinde yer aldığı grup; bu oran kadınlar için yüzde 52,3; erkekler için yüzde 69,1. Yani burada ciddi bir açık olduğunu görüyoruz karşılaştırma yaptığımız vakit kadın iş gücüne katılım oranı açısından.

Şimdi, tabii, iş gücüne katılıyorsunuz... Bu 2 grup anlamına geliyor: Bir, işsizler, iş arayanlar; bir de çalışma hayatında yer alanlar. Aslında, tabii, burada çalışma hayatında yer alanları, bunu biz istihdam oranı olarak görebiliyoruz.

Şimdi, endeksin bu alt bileşenlerine bakınca, eğitimdeki iyileşme, yıllar itibarıyla okullaşma sürelerinin uzaması, en son on iki yıllık zorunlu eğitime geçilmesi, okula kayıt oranlarının artması hem kadınlar hem erkekler için İnsani Gelişme Endeksi’ndeki büyümenin temel itici unsuru.

2’nci sırada kadınlar için gelir getirici istihdam geliyor ki bunun payı yüzde 26; erkekler için de sağlık geliyor, yüzde 28. İşte, gelir getirici istihdama baktığımız vakit Türkiye’de 2019 yılında kadınların yıllık kişi başı geliri 17.854 dolar, erkeklerin geliri ise 37.807 dolar. Şimdi, “En Yüksek İnsani Gelişme” kategorisindeki ülkelere bakıyoruz; kadınlar için bu 33.668 dolar yani Türkiye’deki kadınların kişi başı yıllık geliri en gelişmişlerin yaklaşık yarısı kadar oradaki kadınların, erkeklerde ise bu oran yükseliyor ve erkeklerin gelir oranı yüzde 70’lere kadar ulaşıyor “En Yüksek Gelişme İnsani” kategorisindeki ülkeler açısından.

Şimdi, aslında, kadın istihdamının -bizim de bugün burada bulunmamızın varlık nedeni- artırılması konusu çok uzun yıllardan beri Türkiye'nin resmî politikalarında yer alıyor ve bunun için çok da çeşitli çalışmalar yürütülmekle birlikte göstergelerle izleme bize bunun çok yavaş ilerlediğini gösteriyor. Dolayısıyla da bu, Türkiye'nin uluslararası karşılaştırmalardaki durumunu olumsuz etkiliyor.

Baktığımız vakit, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı'nda hedef olarak, 2019-2023 dönemi için, Türkiye'de kadın istihdamının 2023'te yüzde 39'a çıkarılması öngörülmüş. Bunu kolaylaştırmak açısından da bakım hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, iş ve aile yaşamını uyumlaştıran uygulamaların yapılması, kaliteli, ekonomik ve kolay erişilebilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım imkânlarının yaygınlaştırılmasından söz etmiş hedefler arasında. Şimdi, kuşkusuz, bunlar çok önemli tespitler ve hedefler ancak bu hedeflere dair belirlenmiş somut sayılar yok, somut önlemler yok ve daha çok, farkındalığın artırılması, eğitim verilmesi gibi dolaylı faaliyetler var.

Yine, bir diğer önemli belge, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023. Şimdi, burada da kadın istihdamını artırma hedefi var, kayıt dışı kadın istihdamıyla mücadele, kadın girişimciliğini destekleme, kaliteli ve ulaşılabilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerini yaygınlaştırma var. Şimdi, bu eylem planı aslında somut birtakım önlemler alınmasını öngörmüş; örneğin, özel sektörde işverenlerin kreş açma yükümlülüklerine dair düzenlemede değişiklik yapılması ve kadın işçi sayısına tabi olmaktan çıkarılması, belediyelerin kreş ve gündüz bakımevi açmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılması, çalışan kadınlara işverenlerce verilecek kreş yardımlarının belirli bir tutarının vergiden istisna tutulmasına yönelik gerekli mevzuat düzenlemesinin yapılması.

Şimdi, bu 3 tane somut önlem içinde sadece en altta yer alanın gerçekleştiğini söylemek gerekiyor. Yani böyle bir düzenleme yapıldı, kreş yardımlarının belli bir tutarı vergiden istisna yapılıyor ancak elimizde buna dair herhangi bir izleme yok yani "Kaç işveren bundan yararlandı, dolayısıyla kaç kadın kreş hizmetlerine bu şekilde erişebildi?" diye.

2023 yılına yaklaşıyoruz, ne yazık ki özellikle belediyelerin kreş ve gündüz bakımevi açmasına yönelik bir mevzuat düzenlemesinin yapılmaması bir eksiklik olarak karşımıza çıkıyor ve her ne kadar KSGM bu plan için düzenli yıllık izlemeler yapılacağını belirtmiş olsa da yayınlanmış olan izleme raporları yok.

Bizim burada özellikle dikkatinizi çekmek istediğimiz husus şu: Yani, son yıllarda toplumsal cinsiyet eşitliği normundan vazgeçildi. Bizim için eşitlik vazgeçilemez bir husus ve bununla kastettiğimiz de şu, "toplumsal cinsiyet eşitliği" dediğimiz vakit: Bir toplumda o toplumun kültürel yapısı içinde kadınlara ve erkeklere farklı roller, sorumluluklar, imkân ve fırsatların tanınması olmasına bağlı ortaya çıkan eşitsiz güç ilişkileri. Ve biz bunun değişmesini istiyoruz, bunun eşitlik yönünde değişmesini istiyoruz. Kadının güçlenmesi elbette önemli ama eşitlik içinde güçlenmesi gerekiyor ve kadının güçlenmesini sadece ailenin güçlendirilmesi için değil, kadının aynı zamanda bağımsız bir yurttaş ve birey olarak toplumda yerini alması için güçlenmesi olarak tarif ediyoruz.

Şimdi, şeyi söyleyeceğim. En son, 2022 Ocak istatistikleri yayınlandı.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, sizden bir on dakika...

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Bitiriyorum, son 2 slayt...

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Yok, dinlemek istiyoruz. On dakika bir ara verebilir miyiz? Hızlıca gidip hemen geri geleceğiz. Önemli veriler ve dinlemek istiyoruz bunları.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ
– Buyurun, peki o zaman.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – On dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16.32

ÜÇÜNCÜ OTURUM
Açılma Saati: 16.46
BAŞKAN: Çiğdem ERDOĞAN ATABEK (Sakarya)

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, buyurunuz lütfen. Kusura bakmayın, çok özür diliyoruz.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Yok, rica ederim.

Şimdi, ben sizinle bu tablo üzerinden bazı bilgileri paylaşmak istiyorum. Gördüğünüz gibi kırmızıya boyalı bir cinsiyet açığı var. “Cinsiyet açığı”yla kastedilen şey şu: Her 100 erkeğe karşılık kaç kadın düşüyor? Bu, şimdi, Ocak 2020 ve Ocak 2022 karşılaştırması çünkü arada 2021’de malum Covid nedeniyle çok geriledi sayılar; dolayısıyla Covid öncesi dönem ile Covid’in etkilerinin kısmen azaldığı bir dönem karşılaştırması bu. Cinsiyet açığı çok fazla değişiklik göstermemiş zaten iki yıldır, aslında kısa bir süre kapsamlı bir değişiklik için-ama iş gücüne dâhil olmayanlara baktığımız vakit, 100 erkeğe karşılık 229 kadın var, sonra...

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Bin sanki Hocam, 100 değil de...

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Hayır, o cinsiyet açığı her 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu gösteriyor. Şimdi, ilk 2 sütun, dediğiniz gibi, mutlak rakamlar ve oranlar; cinsiyet açığı ise 2 sayının birbirine oranlanmasıyla bulunuyor. Ve bize aslında iş gücünde her 100 erkeğe karşılık 2022’de 49 kadın olduğunu gösteriyor. Buna karşılık iş gücüne dâhil olmayan her 100 erkeğe karşılık 232 kadın var yani kadınların çok büyük bir kısmının iş gücü dışında kalması anlamına geliyor bu. İstihdam oranı da... İstihdam sayısı ve bunun oranının birbirine oranlanmasıyla bulunan cinsiyet açığı, her 100 erkeğe karşılık 46 kadın istihdamdayken 48’e çıktığını gösteriyor 2022’de. Şimdi burada dikkat çekmek istediğim bir husus şu: Şimdi, burada şu oran yüzde 34,4; 2022’deki iş gücüne katılım oranı, istihdam da 29,7. Hatırlayacaksınız, dedim ki: “Onbirinci Kalkınma Planı’nda 2023 için istihdam oranının yüzde 39 olması öngörülüyordu.” Oysa oran yaklaşık yüzde 30. Bir yıl kaldı ve aradaki bu farkı kapatmanın hiçbir imkânı yok yani öngörülen hedefin çok gerisinde kalınmış durumda, bunu görüyoruz.

Öte yandan, bu tablo bize şunu gösteriyor: İşsizlik oranları kadınlar açısından erkeklere kıyasla çok daha yüksek. Bakın, 2022’de erkekler için yüzde 10,3, kadınlar için yüzde 13,6; bir azalma var 2020 Ocağına kıyasla ancak hâlâ ciddi bir açık var kadınlar ve erkekler arasında. Şeye doğru indiğimiz vakit yani normal, her 100 işsiz erkeğe karşılık 65 işsiz kadın varken, gençlerde her 100 genç erkeğe karşılık 83 ve günümüzde de 80 kadın var. Yani genç kadınların lise mezunu ya da yükseköğrenim mezunu olarak iş gücü piyasasına daha çok katıldığını ancak işsizlik riskiyle daha çok karşılaştığını ve kadın ve erkek sayılarının giderek birbirine yaklaştığını görüyoruz bu noktada ve yine, işsizlik oranları, kadınlar ve erkekler arasında ciddi bir fark gösteriyor gençler için yani yaklaşık 10 puanlık bir fark var.

Burada eklemek istediğim bir husus daha var. O da atıl iş gücü oranı; TÜİK bunu son yıllarda hesaplamaya başladı ve şunu kastediyor: Aslında çalışmak isteyen ama aktif olarak iş aramayanlar yani aktif olarak iş aramıyor olması çoğu zaman iş bulma umudunu taşımaması nedeniyle iş arama faaliyetinde bulunmaması anlamına geliyor ve bu, kadınlar arasında erkeklere kıyasla çok daha yüksek. Yine, burada da bir 10 puan daha fazla olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla, her ne kadar genç işsizliği ciddi bir sorun olsa da esas itibarıyla, genç kadınlar açısından işsizlik oranları çok daha yüksek. Yani bir arada düşündüğümüz vakit, neredeyse her genç 2 kadından 1’inin çalışmak istediği hâlde çalışma hayatının dışında olduğunu söyleyebiliriz.

Şimdi geliyorum önerilere. Yani tablonun bizi ümitsizliğe düşürecek kadar ağır bir takım veriler içerdığını gördük. “Bunun köklü bir şekilde değişmesinin çözüm yolu ne olabilir?” dediğimiz vakit; istihdam alanına kamu yatırımları yapılması ama özellikle de bakım emeğine yönelik alanlara, sosyal bakım hizmetlerine yatırım yapılması. Şimdi, Türkiye’de genellikle büyüme politikaları fiziksel altyapı ve inşaat sektörlerine önem verilmesi şeklinde cereyan etti şimdiye kadar ve kamu hizmetleri yani bakım hizmetlerine yönelik kamusal yatırımlar çok sınırlı; daha çok, özel sektörün bunu üstlenmesi öngörülüyor ve özel sektör de kâr esaslı çalıştığı için ücretler, özellikle dar gelirli haneler için erişilebilir değil. Yani çalışma yaşamına asgari ücretten giren bir kadın, aldığı ücretin büyük bir kısmını bir özel yuvaya, kreşe ödeyecekse çalışmanın getirdiği ulaşım ve benzeri ek maliyetlerle birlikte bunu sürdürülebilir görmüyor. Dolayısıyla, bakım hizmetlerinin yaygın bir şekilde kamu yatırımları aracılığıyla sunulması, toplumsal cinsiyet eşitliğine büyük bir katkı anlamına geliyor. Yani, bakım işi -ki “bakım işi” derken bununla özellikle hem ev işini hem de ailede bulunan, hanede bulunan çocuk, yaşlı, engelli kişilerin bakımını kastediyoruz- kadınların çok büyük zamanını alıyor, günde ortalama beş saat, erkekler için bu sadece bir saat; TÜİK’in zaman kullanım istatistikleri bunu bize gösteriyor. Bu tür hizmetlerin sunulmasıyla, gerçekten hane içinde bir adil paylaşım olduğu vakit yani bakım hizmetleri sunumu yoluyla hem toplum hem hanenin bakım emeğini paylaşması hem de hane içinde erkeklerin ve kadınların bunu paylaşması; bunun eşitliğe önemli katkısı var ama aynı zamanda, bakım ihtiyacı olan toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanmasına katkısı var.

Erken çocukluk eğitimi çocukların zihinsel gelişimine çok büyük katkıda bulunuyor. Türkiye henüz 5 yaş grubunda yüzde 100 okullaşmayı sağlamış değil; 4 ve 3 yaş grubunda oranlar daha çok düşüyor, 0-3 yaş grubuna ilişkin ne yazık ki bir bilgi yok, Türkiye’de paylaşılan bilgi yok.

Aynı şekilde, yaşlı nüfusun payı artıyor dedim ve yaşlı nüfusa büyük ölçüde hane içinde bakılıyor aile efradı tarafından; aslında “kadınlar tarafından” demek lazım. Ve muhtemelen siz de kişisel olarak gözlüyorsunuzdur, bizim yaş grubumuzdaki insanların büyük çoğunluğu kendi anne ve babalarının bakımıyla da ilgilenmek durumunda kalıyor. Hanenin gelir durumunun el vermesi durumunda bir yardımcıdan, bir bakım hizmeti sunan kişiden ücretli bir çalışma şeklinde destek alınıyor, yoksa kadının tümüyle ya istihdama hiç katılamaması ya da katılanın da ayrılmasıyla sonuçlanıyor. Mesela, gündüzlü bakımevlerinin açılması, bakacak aile efradı yoksa yatılı bakımevlerinin bulunması şeklinde kamu yatırımları çok önemli.

Ama istihdam açısından bir diğer şey, çok sayıda yeni iş yaratması. Ki burada ben, İpek İlkaracan ve meslektaşlarının 2021 yılında TÜBİTAK için yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarını size sunmak istiyorum. 2020’de, eğer bu alana yatırım yapılacak olsa idi -belli tabii ki hesaplamalara bağlı tutarlar üzerinden- istihdamı yüzde 10,6 artırma potansiyeli var. Yani bu, mevcut 26,8 milyon kişi için yaklaşık 2 milyon 700 bin kişilik istihdam artışı demek -bu çok ciddi bir sayı- ve bakım hizmetlerinin daha çok kadın iş gücü ağırlıklı olması nedeniyle de yaratılan her yeni 3 işten 2’sinin kadınlara gitmesi demek. İşte, eğer kadın istihdamında gerçekten bir ciddi artış öngörüyorsak bakım alanına kamusal kaynak aktarma ve yatırım gerekiyor.

Bir diğer boyutu daha var bakım sektörüne yapılacak yatırımların; yerel hizmetlerin gelişmesine katkı sunuyor. Gündelik hayatımızı giderek daha çok etkileyen iklim krizine karşı bir alternatif çünkü bunlar emek yoğun hizmetler ve karbon emisyonu ve çevresel atık oranları çok düşük, eşitlikçi ve sürdürülebilir bir ekonomik model sunuyorlar çünkü yerelde bu hizmetleri sunma imkânı var. Bunun için de yapılması öngörülen ama gerçekleşmeyen yasal düzenlemeyle, belediyelere kreş ve gündüz bakımevi açma ve işletme zorunluluğunun getirilmesi gerekiyor ve burada, işte, kooperatiflerin, özellikle kentsel kooperatiflerin belediyelerin yanı sıra bakım hizmetlerini sunabileceğini görüyoruz. Yani bu konuda kooperatiflerin çok çeşitli katkıları olabilir.

Tabii ki istihdamı arttırmak açısından başka öneriler; iş gücü piyasasında cinsiyete dayalı ayrımcılığı önleyici düzenleme ve uygulamalar şeklinde olabilir. Özellikle, işe alımlarda cinsiyet temelinde ayrımcılığın önlenmesi. Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu'nun aslında bu konuda ilgili maddesi var ancak bunun ne ölçüde hayata geçirilebildiğine dair izleme ve denetleme mekanizmalarının kurulması gerekiyor.

Kamu ve özel sektördeki iş kollarında yönetici pozisyonlarda kadınların oranının yükselmesi için kadın kotaları getirilmesi gerekiyor.

Eş değer işe eşit ücret için ücret saydamlığı izleme ve denetim sistemlerinin yasa hükmü hâline getirilmesi ve uygulanması gerekiyor.

Ve bir diğer önemli konu: İş ve iş dışı yaşam dengesi için iş yeri mesai saatlerinin kısaltılması. Yani Türkiye'de genellikle erkeklerin çok uzun saatler çalışıyor olması, onların aile içindeki çocuklarıyla ve diğer bakım ihtiyacı olan kişilerle ilgilenmesini engellediği gibi kadınların da çalışma yaşamında kalmasını engelliyor.

Ve şunu son olarak söyleyebilirim: Kendi hesabına çalışma ya da bir diğer deyişle, kadın girişimciliği ve kooperatifçilik faaliyetlerinin mutlaka sosyal güvenlik kapsamında yürütülmesinin sağlanması. Yani kadın girişimciliği destekleniyor. Türkiye'de kadın girişimciliğinin desteklenmesi aslında 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren gündeme gelen bir politika oldu ancak bu yirmi beş yıllık dönemde ne kadar kadın istihdamını arttırdı diye baktığımız vakit, katkısının çok sınırlı olduğunu görüyoruz yani toplam kadın istihdamı içinde oran yüzde 10'u bir türlü aşmıyor. Sayılarda cüzi artışlar var. Mesela, 2016'da 734 bin kendi hesabına çalışan kadın var 2020'de 758 bine çıkmış yani sadece 24 bin kişi artmış ama en vahim sorun şu: Bunların dörtte 3'ü kayıt dışı yani sosyal güvenlik sistemi içinde yer almıyorlar çünkü kendi hesabına çalışma, genellikle düşük ve primleri ödemeye elvermeyen miktarlarda düzensiz gelir elde edilmesi... Yani kişi BAĞ-KUR'a üye olsa bile bir süre sonra primlerini ödeyemediği için sistem dışında kalıyor. O yüzden, bir önceki sunumda Sayın Bakan kadın girişimciliği ve kooperatiflerin desteklenmesine dair çok sayıda örnek sundu ama mutlaka bunların sosyal güvenlik kapsamında sigortalı olarak çalışması; bu bütün destek politikalarının vazgeçilmez bir bileşeni olmalı.

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, biz de sunumlarınıza çok teşekkür ediyoruz.

Kıymetli milletvekillerimizin soruları varsa ya da eklemek istedikleri, onların da katkılarını almak isteriz.

Buyurunuz Sayın Erenler.

CEYDA ÇETİN ERENLER (Kütahya) – Teşekkür ediyoruz Hocam sunumunuz için.

Bir konuyu eklemek ve bir konuya değinmek istiyorum. Bu bakım hizmetleriyle ilgili “ailelerin ekonomik durumlarına göre” dediniz ama biliyorsunuz, Hükümetimiz döneminde hem engelli bakımına hem de yaşlılarına bakan ailelerimize özel destekler sunulmaya başlandı; birincisi bu.

İkincisi de: Şu anda ekranda da görülen “eşit işe eşit ücret” de bizim Hükümetimiz döneminde sağlandı. Ayrıca “insani mesai saatleri” kavramı da belli sınırlar içine alındı ve bu, takip ediliyor SGK tarafından.

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Evet, Sayın Ayvazoğlu...

BAHAR AYVAZOĞLU (Trabzon) – Teşekkür ediyorum ben de.

Hocam, birçok izleme faaliyetinizden bahsettiniz. Bunların ideolojik kaygılardan uzak, bilimsel ve gerçekçi verilere dayanması adına uluslararası birtakım normlara oturtulması noktasında yapmış olduğunuz çalışmalar ya da örnek aldığınız müktesebat göstergeler var mı, bunu merak ediyorum öncelikle.

Bir de ben, gelişmiş ülkelerde muadiliniz sayılabilecek organizasyonlar ile derneğinizi kıyasladığınızda, faaliyet alanınız, çalışma zemininiz ve etkinliğiniz gibi konularda ne tür olumlu ya da olumsuz farklılıklardan bahsedebilirsiniz; bu anlamda da yine yapmış olduğunuz bir çalışma var mı ya da bizim size sunabileceğimiz bir katkı var mı, bundan bahsederseniz sevinirim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, buyurun.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ – Teşekkür ederim sorularınız için.

Ben önce şeyden başlamak istiyorum; düşük gelirli hanelerde evde engelli bir kişinin olması durumunda düzenli mali destek sunulması, yerinde bir uygulama yani anlamlı ve güzel bir uygulama ancak onun bir eksiği var. O da belki yaşamının tamamını bir engelli çocuk için harcayan bir annenin, çocuğun vefatı durumunda bu gelirden yoksun kaldığında hiçbir şekilde sosyal güvenlik kapsamında olmaması, hiçbir emeklilik hakkının bulunmaması yani o bakımı sunan kişilerin emeklerinin yaşlılık döneminde bir şekilde karşılık görecektir şekilde bir düzenlemeye tabi tutulması lazım. Bu noktada büyük bir eksiklik taşıdığını düşünüyorum.

Diğer konuya gelince, aslında yola çıktığımız bütün belgeler -biraz önce de sunumda şey yaptım- Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler ve biz bu göstergeleri seçerken de özellikle Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma hedefleri ya da amaçları doğrultusunda belirlediği göstergeler üzerinden gidiyoruz ve dolayısıyla Türkiye'nin durumunu başka ülkelerle karşılaştırma yoluna gidiyoruz. Nitekim, biraz önce atıfta bulunduğum Birleşmiş Milletlerin İnsani Gelişim Endeksi bu anlamda son derece objektif bir karşılaştırma imkânı sunuyor. Aynı şekilde, OECD ülkeleriyle de yapabiliriz bu karşılaştırmayı. Orada da ne yazık ki Türkiye birçok alanda -35 kadar ülke var sanıyorum- gerilerde geliyor ve bu gerilerde gelmenin en can alıcı noktalarından biri de kadınların istihdama düşük oranlı katılımı ve bunu artırmak için şimdiye kadar yürütülen çalışmaların da hep bir şeylerde eksik kalması, bu oranların beklenen ölçüde artmıyor olması. Yani bakın, On Birinci Kalkınma Planı'nda öngörülen yüzde 39 istihdam oranı ile hâlihazırda içinde bulunduğumuz yüzde 29'luk oran bu konuda daha çok çabanın harcanmasını gerektiriyor.

Şunu da belirtebilirim: Aslında bizim tabii ki veri kaynaklarımız, başta da söyledim, Türkiye İstatistik Kurumu ve kamu kurumları ama mesela, istihdam alanında birtakım verilere erişmek söz konusu olduğunda güçlük çekiyoruz. Sadece bir örnek sunacağım size. Sosyal Güvenlik Kurumu uzun yıllardan bu yana, İŞKUR'la birlikte, aslında istihdama yeni alınan kadınlar için sigorta priminin belli bir süre İŞKUR tarafından üstlenilmesi gibi bir pozitif ayrımcılık uygulaması yapıyor. Ancak “Buna ilişkin uygulamanın başladığı 2011 yılından bu yana acaba kaç kadın yararlandı ve istihdamda ne kadar artış oldu?” diye Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında soru sorduğumuzda aldığımız cevap şu oldu: “Bu bir araştırma gerektirir. Onun için, verebileceğimiz bir cevap yoktur.” Yani aslında yapılan bir iş varsa bu işin izlenebilir olmasının ne kadar katkısı olduğunun da ortaya konması gerekir.

Başka alanlarda da yani benim uzmanlık alanım değil ama mesela adalete erişim alanında ya da sağlık alanında ilgili uzman arkadaşlar soru sorduğu vakit, çoğu zaman bunlara ilişkin veri edinme bağlamında yanıt alınmıyor. Aslında bunu derli toplu bir liste hâline getirebiliriz ve size sunarak belki o verilerin temini noktasında sizin desteğinizi isteyebiliriz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Değerli Hocam, çok teşekkür ediyoruz sunumlarınıza.

Birçok rapordan bahsettiniz. Raporlara ulaşmayı çok arzu ederiz dokümantasyon şeklinde varsa; zaten on-line olarak da arkadaşlarımız temin edecektir.

Emeğinize sağlık, çok teşekkür ediyoruz.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ İZLEME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI GÜLAY TOKSÖZ

– Siz de sağ olun, ben de size iyi çalışmalar diliyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI ÇİĞDEM ERDOĞAN ATABEK – Kıymetli milletvekilleri, İkinci Oturumumuzu da kapatıyoruz; Tüm emeği geçen arkadaşlara da çok teşekkür ediyoruz.

Kapanma Saati: 17.07

